

Національний університет
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

Навчально-науковий інститут фінансів, економіки, управління та права

Кафедра економіки, підприємництва та маркетингу

Кваліфікаційна робота бакалавра

на тему:

**«Сталий розвиток підприємства в сучасних умовах (на
матеріалах СФГ «АТЛАНТА»)**

Виконала: здобувачка першого рівня вищої
освіти, групи 401 ЕП

Спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та
біржова діяльність»

Разно М.П.

Керівник: Валявський С.М.

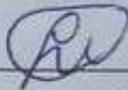
Рецензент: Логвиненко Н.Ст.

Полтава – 2024 рік

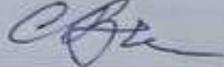
Консультанти:

з кафедри економіки, підприємництва та маркетингу
(охорона праці)

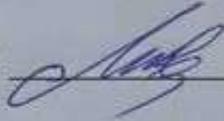
19.06.2024 Валявський С.М.

Здобувач 19.06.2024 Разно М.П.

Керівник роботи 19.06.2024 Валявський С.М.

Нормоконтроль 19.06.2024 Валявський С.М.

Допустити до захисту

Завідувачка кафедри 19.06.2024 М. Б. Чижевська

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(повне найменування вищого навчального закладу)

Навчально-науковий інститут фінансів, економіки управління та права
Кафедра економіки, підприємництва та маркетингу
ступінь вищої освіти «бакалавр»

Спеціальність 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»
(шифр і назва)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри економіки,
підприємництва та маркетингу

М.Б. Чижевська
"15" квітня 2024 року

ЗАВДАННЯ НА ВИПУСКНУ КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ БАКАЛАВРА

Разно Марія Павлівна

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи Сталий розвиток підприємства в сучасних умовах (на матеріалі СФГ «Анланта»)

керівник роботи Валявський С.М., к.е.н., доцент

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом закладу вищої освіти від "08" грудня 2023 року №1481/1-фа

2. Строк подання здобувачем роботи 18.06.2024 р.

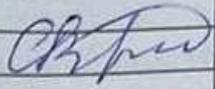
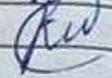
3. Вихідні дані до роботи Законодавство України, навчальна, наукова, довідкова та методична література, фахові періодичні видання, інформаційні ресурси, установчі документи підприємства, фінансова, оперативна та статистична звітність підприємства

4. Зміст випускної кваліфікаційної роботи бакалавра (перелік питань, які потрібно розробити) Розділ 1 Теоретичні аспекти сталого розвитку підприємства в сучасних умовах; Розділ 2 Організаційно-економічні характеристики підприємства СФГ «АТЛАНТА»; Розділ 3 Напрями реалізації сталого розвитку на підприємстві СФГ «АТЛАНТА»

5. Перелік графічного матеріалу:

Ілюстративний матеріал у кількості 26 аркушів представлений у Додатку 9.

6. Консультанти розділів роботи

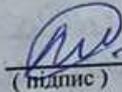
Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
2.4	Валявський С.М.		

7. Дата видачі завдання 15.04.2024

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1	Теоретична частина	15.04–05.05.2024	
2	Аналітична частина	06.05–26.05.2024	
3	Проектна частина. Виготовлення ілюстративного матеріалу, перевірка на плагіат	27.05–16.06.2024	
4	Рецензування та підготовка до захисту	17.06–23.06.2024	
5	Захист випускної роботи бакалавра	24.06–30.06.2024	

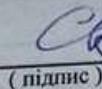
Здобувач

(підпис)

Разно М.П.

(прізвище та ініціали)

Керівник роботи

(підпис)

Валявський С.М.

(прізвище та ініціали)

Примітки:

61. Форму призначено для видачі завдання студенту на виконання дипломного проекту (роботи) і контролю за ходом роботи з кафедри (циклової комісії) і декана факультету (завідувача відділення).
62. Розробляється керівником дипломного проекту (роботи). Видається кафедрою (цикловою комісією).
63. Формат бланка А4 (210 × 297 мм), 2 сторінки.

РЕФЕРАТ

Разно М.П. Сталий розвиток підприємства в сучасних умовах (на матеріалах СФГ «АТЛАНТА»).

Випускна кваліфікаційна робота на здобуття ступеня вищої освіти «бакалавр» за спеціальністю 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність» – Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», Полтава, 2024.

Робота містить 93 сторінки, 23 рисунки, 17 таблиць, список літератури з 58 найменувань, 8 додатків.

Метою даної бакалаврської роботи є обґрунтування теоретичних положень та розробці практичних рекомендацій щодо реалізації сталого розвитку в діяльності підприємства.

Об'єктом дослідження виступає явище сталого розвитку підприємства в сучасних умовах.

Предмет дослідження – теоретичні та практичні аспекти сталого розвитку підприємства СФГ «Атланта» в сучасних умовах.

У роботі розкрито сутність поняття «сталий розвиток» та його роль в розвитку підприємства, наведено характеристику ключових принципів сталого розвитку, досліджено методи та інструменти оцінки сталого розвитку підприємства. Проведено аналіз стану та перспектив розвитку сільськогосподарської галузі, охарактеризовано організаційно-правові основи діяльності підприємства СФГ «Атланта», проведено аналіз основних економічних та фінансових показників діяльності підприємства СФГ «Атланта», а також здійснено оцінку стану системи охорони праці на підприємстві СФГ «Атланта» та пропозиції щодо її вдосконалення. Здійснено аналіз та оцінювання сталого розвитку СФГ «Атланта», сформовано напрями впровадження екологічно чистих технологій та практик, проведено обґрунтування заходів щодо застосування інноваційних технологій в системі сталого розвитку СФГ «Атланта».

Одержані результати можуть бути використані для підвищення рівня екологічної діяльності підприємства.

Ключові слова: розвиток, розвиток підприємства, сталий розвиток, концепції сталого розвитку, екологічність, інноваційні технології.

ABSTRACT

Razno Marija Sustainable development of the enterprise in modern conditions (based on the materials of SFG "ATLANTA").

Graduation qualification work for obtaining the degree of higher education "bachelor" in specialty 076 "Entrepreneurship, trade and stock market activity" - National University "Poltava Polytechnic named after Yury Kondratyuk", Poltava, 2024.

The work contains 93 pages, 23 figures, 17 tables, a bibliography of 58 titles, 8 appendices.

The purpose of this bachelor's thesis is to substantiate the theoretical provisions and develop practical recommendations for the implementation of sustainable development in the company's activities.

The object of research is the phenomenon of sustainable development of the enterprise in modern conditions.

The subject of the study is the theoretical and practical aspects of the sustainable development of the SFG "Atlanta" enterprise in modern conditions.

The work reveals the essence of the concept of "sustainable development" and its role in the development of the enterprise, describes the key principles of sustainable development, examines the methods and tools for assessing the sustainable development of the enterprise. An analysis of the state and prospects for the development of the agricultural industry was carried out, the organizational and legal basis of the activity of the SFG "Atlanta" enterprise was characterized, an analysis of the main economic and financial indicators of the activity of the SFG "Atlanta" enterprise was carried out, as well as an assessment of the state of the labor protection system at the SFG "Atlanta" enterprise and suggestions for its improvement. An analysis and assessment of the sustainable development of SFG "Atlanta" was carried out, directions for the implementation of environmentally friendly technologies and practices were formed, and the justification of measures regarding the application of innovative technologies in the system of sustainable development of SFG "Atlanta" was carried out.

The obtained results can be used to increase the level of environmental activity of the enterprise.

Keywords: development, enterprise development, sustainable development, concepts of sustainable development, environmental friendliness, innovative technologies.

ЗМІСТ

Вступ.....	5
Розділ 1 Теоретичні аспекти сталого розвитку підприємства в сучасних умовах	5
1.1. Сутність поняття «сталий розвиток» та його роль в сучасних умовах господарювання	5
1.2. Характеристика ключових принципів сталого розвитку	14
1.3. Методи та інструменти оцінки сталого розвитку підприємства.....	20
Розділ 2. Організаційно-економічна характеристика підприємства СФГ «АТЛАНТА»	31
2.1. Стан та перспективи розвитку сільськогосподарської галузі.....	31
2.2. Організаційно-правові основи діяльності підприємства СФГ «АТЛАНТА».....	36
2.3. Аналіз основних економічних та фінансових показників діяльності підприємства СФГ «АТЛАНТА».....	44
2.4. Оцінка стану системи охорони праці на підприємстві СФГ «АТЛАНТА» та пропозиції щодо її вдосконалення.....	53
Розділ 3. Напрямки реалізації сталого розвитку на підприємстві СФГ «АТЛАНТА».....	59
3.1. Аналіз та оцінювання сталого розвитку СФГ «АТЛАНТА».....	59
3.2. Напрями впровадження екологічно чистих технологій та практик на підприємстві.....	70

3.3. Обґрунтування заходів щодо застосування інноваційних технологій в системі сталого розвитку СФГ «АТЛАНТА».....	79
Висновки та пропозиції.....	83
Глосарій.....	87
Список використаних джерел.....	90
Додаток А. Витяг з Єдиного державного реєстру юридичних осіб	98
Додаток Б Фінансова та статистична звітність за 2020 рік.....	101
Додаток В. Фінансова та статистична звітність за 2021 рік.....	106
Додаток Г. Фінансова та статистична звітність за 2022 рік.....	111
Додаток Д1 Анкета для визначення рівня задоволеності працівників.....	116
Додаток Д2 Узагальнені результати опитування щодо рівня задоволеності умовами праці в СФГ «АТЛАНТА».....	118
Додаток Д3 Матриця відповідальності для впровадження екологічно чистих технологій та практик в діяльність СФГ «АТЛАНТА».....	120
Додаток Е Ілюстративний матеріал.....	123

ВСТУП

Актуальність дослідження. Економічна та геополітична ситуація, що склалася останніми роками в Україні, є дуже непередбачуваною та породжує різноманітні фактори, які дестабілізують економічні відносини. Підприємства, що працюють в таких умовах, стикаються з проблемами, пов'язаними не тільки з підвищенням і збереженням економічних показників, а й із загрозою бути витісненими з ринку. Отже, на етапі економічного розвитку, в умовах низки фінансових криз, актуальність механізмів сталого розвитку організацій є незаперечною, оскільки зі збільшенням стійкості підприємства зростає ризик незапланованих втрат і збоїв у діяльності організацій. нормальний операційний цикл економічного суб'єкта збільшується скорочується.

Дослідження сталого розвитку підприємства є важливим інструментом, який може допомогти підприємствам досягти успіху в сучасному мінливому світі. Інвестуючи в дослідження та впровадження принципів сталого розвитку, підприємства можуть не лише покращити свій вплив на довкілля та суспільство, але й отримати значні конкурентні переваги та забезпечити своє довгострокове процвітання.

Підприємства, які впроваджують принципи сталого розвитку, зазвичай є більш конкурентоспроможними на ринку. Це може бути через зменшення витрат, підвищення рівня задоволеності споживачів, привабливість для інвесторів тощо. Законодавство у багатьох країнах стає все більш жорстким у відношенні до екологічних та соціальних стандартів. Підприємства мають адаптуватися до цих вимог, щоб уникнути штрафів та інших негативних наслідків.

Загалом, дослідження сталого розвитку підприємства є критично важливим для забезпечення довгострокової успішності та виживання у сучасному бізнес-середовищі.

Мета роботи полягає в обґрунтуванні теоретичних положень та розробці практичних рекомендацій щодо реалізації сталого розвитку в діяльності

підприємства. Відповідно до поставленої мети необхідно виконати наступні завдання:

- розкрити сутність поняття «сталий розвиток» та його роль в розвитку підприємства;
- навести характеристику ключових принципів сталого розвитку;
- дослідити методи та інструменти оцінки сталого розвитку підприємства;
- провести аналіз стану та перспектив розвитку сільськогосподарської галузі;
- охарактеризувати організаційно-правові основи діяльності підприємства СФГ «Атланта»;
- провести аналіз основних економічних та фінансових показників діяльності підприємства СФГ «Атланта»;
- здійснити оцінку стану системи охорони праці на підприємстві СФГ «Атланта» та пропозиції щодо її вдосконалення;
- здійснити аналіз та оцінювання сталого розвитку СФГ «Атланта»;
- сформулювати напрями впровадження екологічно чистих технологій та практик;
- провести обґрунтування заходів щодо застосування інноваційних технологій в системі сталого розвитку СФГ «Атланта».

Об’єкт дослідження – це явище сталого розвитку підприємства в сучасних умовах.

Предметом дослідження кваліфікаційної роботи є теоретичні та практичні аспекти сталого розвитку підприємства СФГ «Атланта» в сучасних умовах.

Інформаційну базу дослідження склала чинна вітчизняна законодавча база, статистичні дані сільськогосподарської галузі, наукові праці вітчизняних та іноземних фахівців, офіційні дані СФГ «Атланта» за останні декілька років, а також матеріали представлені у глобальній мережі Інтернет.

Практична значущість отриманні результати дослідження можуть бути використанні в діяльності СФГ «Атланта».

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ

1.1. Сутність поняття «сталий розвиток» та його роль в сучасних умовах господарювання

Проблема сталого розвитку є актуальною не тільки для великих компаній, а й для всіх учасників сучасного ринку. При цьому вони стикаються з багатьма проблемами, пов'язаними не тільки з утриманням високих економічних показників, а й із закріпленням, збереженням і розширенням своїх ринкових позицій. Менеджери організацій часто змушені забезпечувати швидке зростання виробництва продукції за рахунок економії на масштабі, а не розробляти нові види продукції чи впроваджувати технології та матеріали. У рамках переходу від IV до VI технологічної структури такі управлінські дії спричинять лише внутрішні проблеми у вигляді неконтрольованих витрат, зниження продуктивності тощо.

Концепція сталого розвитку наразі є центральною для сучасного світу. Вона виходить за рамки простого економічного зростання, враховуючи вплив на суспільство, економіку та навколишнє середовище. Поняття «сталий розвиток» було вперше сформульоване в Звіті Римського клубу в 1972 році та отримало широке визнання на 21-й сесії Генеральної Асамблеї ООН у 1987 році Плану дій ООН з навколишнього середовища. Однак, інтерпретація цього поняття та його відображення у працях дослідників суттєво відрізняється в залежності від контексту та національної специфіки.

Проведемо дослідження понять «розвиток» та «сталий розвиток» в сучасних умовах господарювання.

У Кембриджському словнику, розвиток тлумачиться як необоротна, спрямована закономірна зміна матеріальних та нематеріальних об'єктів [24]. Це означає, що розвиток - це поступова, систематична зміна, яка відбувається в одному напрямку і керується певними законами. Тільки коли процес розвитку об'єднує у собі необоротність, спрямованість і закономірність, можна відрізнити його від інших видів змін. Такий процес відзначається трьома властивостями: оборотність, відсутність закономірності та спрямованість змін. Розвиток призводить до появи нового якісного стану об'єкта через зміну його складу або структури. Відобразимо в табл. 1.1 трактування поняття «розвиток».

Таблиця 1.1 – Визначення поняття «розвиток»

Автор	Визначення поняття «розвиток»
Б. М. Андрушків, Л. М. Мельник [2, с.92]	Поступове перетворення структури як цілісної системи, разом із взаємопов'язаними компонентами, внаслідок якого відбувається якісний перехід системи від одного стану до іншого.
Н. І. Горбаль, Ю. Р. Ломага [8, с.10]	це сукупність внутрішніх і зовнішніх умов, що забезпечують послідовні переходи підприємства (або його підсистем) з одного стану стабільності в інший, від моменту створення до повного припинення діяльності.
Л. В. Гусарова [11, с.122]	постійні зміни в структурі, функціях, елементах та їх властивостях, що дозволяють підприємству ефективніше функціонувати в умовах динамічного ринкового середовища.
М. Л. Злотнік, О.Г. Мельник [17, с.112]	процес поступових змін кількісних і якісних характеристик окремих бізнес-процесів і загальної ефективності підприємницької діяльності.
Н. П. Карачина [20, с.167]	це постійне підвищення ефективності використання основних засобів, оборотних коштів, персоналу, земельних ділянок тощо у коротко-, середньо- та довгостроковій перспективах.
К.О. Свистун [44, с.329]	визначається як якісні й структурні зміни в національних економіках, спричинені економічним зростанням.
І. І. Смирнов, Д. В. Шевяков, В.С. Курченко [45, с.633]	Зміни, що підвищують ступінь організованості системи, і як виділена у складі підприємства система, що об'єднує інноваційні процеси, що ведуть до якісних та кількісних змін у всіх функціональних галузях підприємства.
Т.О. Степаненко [50, с. 137]	Процес кількісних та якісних змін в організмі та психіці людини, що виникає внаслідок біологічних процесів та впливу навколишнього середовища.
О.В. Ханова, С.О. Скібін [56, с. 22]	Незворотній, спрямований та закономірний процес змін у відкритій системі у просторі та часі; формування нової відкритої системи, що виявляється у якісних змінах складу, структури та функціонування, спрямований на досягнення цілей підприємства; унікальний процес трансформації відкритої системи в просторі та часі, що характеризується постійною зміною цілей і формуванням нової траєкторії розвитку.

Більшість авторів визначають розвиток як процес змін, що відбуваються в системі чи підприємстві. Ці зміни можуть бути кількісними та якісними. Автори акцентують увагу на різних аспектах розвитку, таких як організаційна структура (Б. М. Андрушків, Л. М. Мельник), ефективність підприємства (Н. П. Карачина), економічне зростання (К.О. Свистун), бізнес-процеси (М. Л. Злотнік, О.Г. Мельник), національні економіки (К.О. Свистун), організм і психіка людини (Т.О. Степаненко), відкриті системи (О.В. Ханова, С.О. Скібін) тощо. Визначення можуть мати різні акценти на процес розвитку: від перетворення структури до досягнення нових цілей, формування нових систем або трансформації в часі і просторі.

На нашу думку, «розвиток» – це поступовий, незворотний і закономірний процес змін, що відбувається в будь-якій системі, включаючи підприємства, організми та суспільства. Ці зміни можуть бути кількісними і якісними, охоплювати структуру, функції та властивості системи, спрямовані на підвищення її ефективності та адаптації до зовнішніх умов. Розвиток вимагає наявності певних внутрішніх і зовнішніх умов, є довготривалим процесом, що триває від моменту створення системи до її припинення чи трансформації в нову систему.

Сутність поняття «розвиток підприємства» полягає в процесі систематичного та цілеспрямованого зростання та покращення його діяльності, що включає розширення асортименту продукції або послуг, збільшення обсягів виробництва, підвищення ефективності управління, розвиток інновацій, посилення конкурентоспроможності на ринку та підвищення прибутковості. Цей процес може включати в себе різноманітні аспекти, такі як фінансовий, технологічний, організаційний та людський розвиток, і він є ключовим для забезпечення стійкості та успішності підприємства в довгостроковій перспективі.

Узагальнення та систематизація підходів до трактування розвитку підприємства наведену на рис. 1.1.

Аналіз визначення поняття «розвиток підприємства» у науковій літературі виявив два аспекти його трактування: у вузькому та широкому розумінні. У вузькому розумінні розвиток підприємства розглядають як результат зміни діяльності, перехід

підприємства в інший кількісний та якісний стан під впливом факторів внутрішнього і зовнішнього середовища. У широкому розумінні розвиток підприємства трактується як незворотній, спрямований, закономірний процес, що є послідовною зміною результатів чи станів підприємства в часі та просторі на кількісно і якісно інший за попередній під впливом факторів внутрішнього і зовнішнього середовища.

Рисунок 1.1 – Підходи до визначення категорії «розвиток підприємств» [29, с. 88]

Водночас, хоча поняття «розвиток підприємства» не має універсального визначення, воно має деякі спільні характеристики, які визначають його сутність. Серед них наявність якісних та кількісних змін, перехід з одного стану в інший, а також адаптація до впливу факторів як внутрішнього, так і зовнішнього середовища. Ці характеристики становлять основу для розуміння та аналізу процесу розвитку підприємства в науковій дискусії.

Дослідження сутності поняття «сталий розвиток» є важливим напрямком у сучасній науці, що охоплює економічні, соціальні та екологічні аспекти. Вітчизняні та зарубіжні дослідники активно працюють над визначенням, аналізом і

впровадженням принципів сталого розвитку для забезпечення гармонійного зростання суспільства. Систематизуємо в табл. 1.2 трактування поняття різними організаціями та дослідниками.

Таблиця 1.2 – Визначення поняття «сталий розвиток»

Автор	Визначення
Конференція ООН з навколишнього середовища і розвитку (Ріо-де-Жанейро, 1992) [66]	Розвиток, який задовольняє потреби сьогодення без шкоди для здатності майбутніх поколінь задовольнити свої потреби.
Світовий банк [67]	Такий розвиток, який інтегрує економічні, соціальні та екологічні аспекти, не ставлячи під загрозу можливості майбутніх поколінь задовольнити свої власні потреби.
Міністерство розвитку громад та територій України [49]	Збалансований розвиток, який враховує не лише економічні, але й соціальні та екологічні аспекти.
Регіональне агентство стійкого розвитку [48]	Розвиток, який ґрунтується на принципах екологічної стійкості, соціальної справедливості та економічної ефективності.
А.І Бурда [5, с. 142]	Певний спосіб діяльності, коли організація належним чином реалізує операційні та стратегічні плани підприємства та вживає постійних заходів для цього
М. Л. Злотнік, О. Г Мельник [17, с.117]	Є результатом постійної роботи з оптимізації всіх аспектів бізнесу з урахуванням факторів зовнішнього середовища, хоча основним бажанням комерційної діяльності підприємства є отримання прибутку, але в сучасних реаліях це бажання тісно пов'язане з соціальним змістом
О.С. Кузьміна [30, с.14]	Кількісна характеристика, а сам економічний розвиток підприємства – якісний. Відповідно до концепції міжнародної спільноти, сталий розвиток – це довгостроковий розвиток, заснований на потребах.
К.О. Свистун [44, с.220]	Розвиток, який забезпечує збереження природних ресурсів, людського капіталу та соціальної згуртованості.
Л. М.Філіпішина [55, с.282]	Розвиток, який спрямований на покращення якості життя людей не лише сьогодні, але й у майбутньому.
Т.О. Степаненко [50, с.137]	Розвиток, який враховує не лише інтереси людей, але й інтереси всіх живих істот на планеті.
І. А.Чайківський [59, с.110]	Сталий розвиток – це не просто мета, а й процес, який потребує постійних зусиль та співпраці всіх зацікавлених сторін.

Згідно табл. 1.2, у вітчизняних дослідженнях сутність поняття «сталий розвиток» акцентується на проблемах екології та соціальної справедливості. Українські науковці висвітлюють важливість збереження природних ресурсів, зменшення викидів та розвиток альтернативних джерел енергії. Крім того, вони

підкреслюють значення розвитку освіти, охорони здоров'я та соціального захисту населення для забезпечення сталого розвитку.

Аналіз особливостей наукового тлумачення дефініцій поняття «сталий розвиток» та підходів до його розуміння дозволив зробити висновок, що сталий розвиток підприємства – це:

1) Відстеження, ідентифікація та нейтралізація ризиків, які можуть поставити під загрозу виконання планів підприємства;

2) Виправлення відхилень від плану в режимі реального часу (своєчасне).

Окремі науковці (Л.В. Гусарова [11], І. І. Смирнова, Д. В. Шевяков, В. С. Курченко [45]) стверджують, що сталий розвиток відбувається тоді, коли гарантується як операційна, так і стратегічна стійкість. Короткострокова стабільність і зростання підприємства відбувається тоді, коли організація лише забезпечила свою платоспроможність. Підприємства, які претендують на стійкий розвиток у довгостроковій перспективі, прагнуть привести темпи власного розвитку у відповідність із темпами розвитку ринку

Таким чином, суть «сталого розвитку» полягає в тому, щоб задовольняти поточні потреби, не завдаючи шкоди можливостям майбутніх поколінь задовольняти свої потреби. Це означає збалансований розвиток, який враховує соціальні, екологічні та економічні аспекти. Він вимагає ефективного використання ресурсів, збереження біорізноманіття, підтримки соціальної справедливості та забезпечення економічного зростання.

Сталий розвиток – це процес трансформацій, що втілює принцип стійкості, який визнається позитивно у рамках, принаймні, антропоцентричної системи цінностей. За своєю суттю це поняття досягає гармонії не лише з природним середовищем, а й з антропогенним (включаючи економічний) та людським середовищем, що забезпечує стійке покращення якості життя сучасного і майбутніх поколінь через правильну збалансованість між різними типами капіталу: економічним, людським і природним. Враховуючи викладене, сталий розвиток – це соціально-економічний прогрес, в якому відбувається інтеграція політичної, економічної і соціальної діяльності з метою

збереження природного балансу і стабільності основних природних процесів з метою забезпечення можливості задоволення основних потреб окремих громад або громадян як сучасного покоління, так і майбутніх. Тобто різні науки використовують дане поняття та трактують його у такому контексті.

Основні наукові підходи до визначення сутності поняття «сталий розвиток» наведено в табл.1.3.

Таблиця 1.3 – Наукові підходи до трактування сутності поняття «сталий розвиток»

Підхід	Опис	Переваги	Недоліки
Екологічний підхід	Фокусується на збереженні довкілля та його здатності задовольняти потреби нинішніх та майбутніх поколінь.	Підкреслює важливість захисту довкілля для сталого розвитку.	Не враховує в повній мірі економічні та соціальні аспекти сталого розвитку.
Економічний підхід	Розглядає стійкий розвиток як економічний процес, який забезпечує задоволення потреб нинішніх та майбутніх поколінь без шкоди для довкілля.	Підкреслює важливість економічного зростання та добробуту для сталого розвитку.	Не враховує в повній мірі екологічні та соціальні аспекти сталого розвитку.
Соціальний підхід	Фокусується на справедливості, рівності та добробуті людей.	Підкреслює важливість соціальної відповідальності та справедливого розподілу ресурсів для сталого розвитку.	Не враховує в повній мірі економічні та екологічні аспекти сталого розвитку.
Інтегрований підхід	Розглядає стійкий розвиток як комплексний процес, який враховує екологічні, економічні та соціальні аспекти.	Найбільш всебічний підхід, який враховує взаємопов'язаність екологічних, економічних та соціальних факторів.	Може бути складним для реалізації на практиці.
Системний підхід	Розглядає стійкий розвиток як систему, що складається з взаємопов'язаних елементів.	Дозволяє краще зрозуміти складні взаємозв'язки між екологічними, економічними та соціальними факторами.	Може бути складним для моделювання та аналізу.
Антропологічний підхід	Розглядає стійкий розвиток з точки зору взаємодії людини з довкіллям.	Підкреслює важливість культурних цінностей та традицій для сталого розвитку.	Може бути етноцентричним і не враховувати різноманіття людських культур.

На основі проведеної оцінки поглядів ряду авторів виведемо власне визначення поняття «сталий розвиток підприємства» як процес безперервного оперативного-стратегічного керівництва зі своєчасним реагуванням на тенденції, утримання та зростання є ключовими показниками для підприємства та відображають усі види її діяльності. Результат вважається досягнутим, коли організація використовує ресурси, не завдаючи довгострокової шкоди навколишньому середовищу, соціальному простору чи здоровій конкуренції.

Реалізація сталого розвитку буде ефективною лише із врахуванням основних факторів впливу на сучасні умови господарювання (рис.1.2).

Рисунок 1.2 – Основні фактори впливу на сучасні умови господарювання [3]

Таким чином, наведені на рис.1.2 фактори значно впливають на розвиток діяльності підприємств у контексті сталого розвитку. Економічні, соціокультурні, політичні, екологічні та технологічні умови формують основу для визначення стратегій та реалізації ініціатив у сфері сталості. Розуміння та врахування цих факторів дозволяє підприємствам ефективно адаптуватися до змінного середовища, впроваджувати інноваційні рішення та досягати стійкого успіху, забезпечуючи одночасно економічний, соціальний та екологічний розвиток.

В цілому, сучасні умови господарювання характеризуються швидкими темпами технологічного розвитку, глобалізацією економіки та зростаючою конкуренцією. Цифрові технології та штучний інтелект відкривають нові можливості, прискорюють процеси та змінюють підходи до ведення бізнесу. Умови також визначаються складністю економічних, екологічних та соціальних викликів, що вимагають збалансованих стратегій розвитку, стимулювання інновацій та сталого господарювання. Важливою рисою є також постійна змінність та необхідність адаптації до нових умов, що вимагає від підприємств гнучкості, швидкості реакції та стратегічного бачення на майбутнє.

Отже, сутність поняття «сталий розвиток» та його відображення у працях вітчизняних та зарубіжних дослідників показує, що це більше, ніж просто модний термін – це стратегічний підхід до будівництва майбутнього, який враховує потреби сьогодення, не жертвуючи можливостями майбутніх поколінь. Сталий розвиток — це врахування можливих майбутніх викликів суспільства. Тому розуміння його принципів має бути доступним для широкої аудиторії, оскільки ефективні дії можливі лише за умови належних знань. Проблема сталого розвитку є міждисциплінарною, і визнання та втілення його принципів потребує значних зусиль. Концепція сталого розвитку охоплює як економіку в цілому, так і окремих учасників. Ця проблема має міжнародний масштаб, впливаючи на Європу та світ в цілому.

1.2. Характеристика ключових принципів сталого розвитку

В контексті сталого розвитку концепція виступає як фундаментальні обмеження, що визначають напрямок розвитку, цілі, а також основні принципи, які мають бути враховані для досягнення цих цілей.

Концепція сталого розвитку відображається через поєднання різних принципів, які забезпечують баланс між потребами сучасного суспільства та збереженням ресурсів для майбутніх поколінь. Це означає розробку стратегій, які сприяють стійкому зростанню економіки, соціальній справедливості та збереженню природи.

Концепція сталого розвитку відображається у впровадженні та дотриманні ряду принципів (табл.1.4).

Таблиця 1.4 – Характеристика ключових принципів сталого розвитку [15]

Принцип	Опис
1. Забезпечення екологічної стійкості	Збереження та відновлення природних екосистем, мінімізація негативного впливу людської діяльності на навколишнє середовище.
2. Соціальна справедливість	Забезпечення рівних можливостей та гідного життя для всіх людей, незалежно від їх раси, статі, національності, релігії чи соціального статусу.
3. Економічна стійкість	Розвиток економіки, яка відповідає потребам сьогодення, не шкодячи можливостям майбутніх поколінь.
4. Інклюзивність	Залучення всіх зацікавлених сторін до процесу прийняття рішень щодо сталого розвитку.
5. Відповідальність	Усвідомлення та прийняття відповідальності за вплив на навколишнє середовище та майбутні покоління.
6. Пересторога	Випередження можливих негативних наслідків дій та вжиття заходів для їх запобігання.
7. Співпраця	Співпраця на всіх рівнях - від місцевого до глобального - для досягнення цілей сталого розвитку.
8. Інновації	Розвиток та впровадження нових технологій та методів, які сприяють сталому розвитку.
9. Інтеграція	Врахування принципів сталого розвитку у всіх сферах життя та діяльності.
10. Довгострокове мислення	Прийняття рішень з урахуванням довгострокових наслідків для людей та навколишнього середовища.

Наведені принципи сталого розвитку відображають комплексний підхід до досягнення гармонії між економічними, соціальними та екологічними аспектами

розвитку суспільства. Забезпечення екологічної стійкості, соціальної справедливості, економічної стійкості та інших принципів сталого розвитку визначає шлях до створення життєвих умов, які задовольняють потреби сучасного покоління, не загрожуючи можливостям майбутніх поколінь. Принципи підкреслюють важливість співпраці, відповідальності та перестороги, а також необхідність інновацій та інтеграції сталого розвитку у всі сфери життя. Це вимагає довгострокового мислення та врахування економічних, соціокультурних та екологічних вимог при прийнятті рішень на всіх рівнях управління.

Отже, ці принципи не лише описують основні напрями дій для досягнення сталого розвитку, але і визначають загальну філософію, що покладена в основу такого розвитку. Вони відображають глибоке усвідомлення потреб сучасного суспільства та важливості збереження природних ресурсів для майбутніх поколінь, а також необхідність забезпечення соціальної справедливості та рівних можливостей для всіх.

Навіть найкращі ідеї мало що значать, якщо їх не втілити в життя. Тому останній документ ООН, так званий Порядок денний до 2030 року, визначає 17 реалістичних і конкретних цілей, які мають бути досягнуті в рамках політики сталого розвитку (рис.1.3).

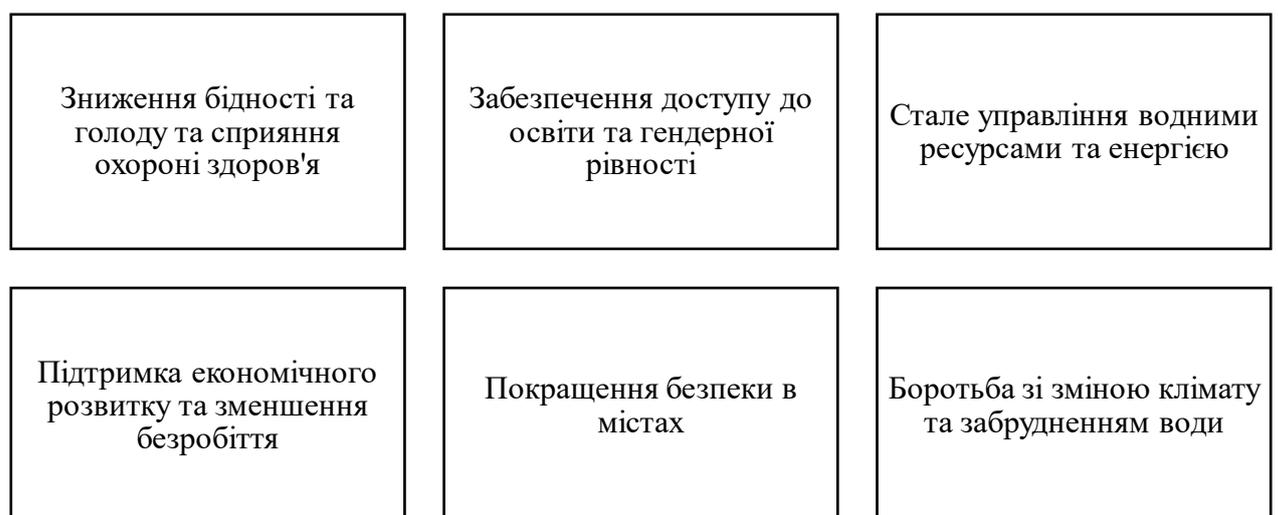

Рисунок 1.3 – Цілі концепції сталого розвитку (загальний блок) [8, с.59; 27]

Для кожної з наведених цілей було розроблено детальний план реалізації з постулатами щодо очікуваних результатів у 2030 році. Вони включають конкретні рекомендації, такі як зменшення виробництва відходів і відновлення деградованих територій. Серед іншого йдеться також про скорочення незаконних фінансових потоків та запобігання браконьєрству та торгівлі охоронюваними видами тварин і рослин.

Важливим аспектом сучасного плану сталого розвитку є глобальне партнерство. Підписанти Порядку денного до 2030 року зобов'язуються фінансово підтримувати розвиток, передавати чисті технології та сприяти відкритій, чесній торгівлі. На думку В.В. Гаркавого, досягненню цього блоку цілей сталого розвитку, значною мірою сприяють цілі, пов'язані з сільським господарством, оскільки вони не лише підтримують сталий розвиток аграрного сектора, але й роблять акцент на впливі на зміну клімату, стале використання наземних екосистем, боротьбу з опустелюванням, зупинку та протидію деградації ґрунтів, а також зупинення втрати біорізноманіття. Усі ці аспекти значною мірою залежать від застосовуваних сільськогосподарських методів [8, с.60].

Сталий розвиток сільського господарства передбачає, що системи сільськогосподарського виробництва повинні забезпечувати свою продуктивність і корисність для суспільства протягом необмеженого часу. Ці системи також мають бути ресурсозберігаючими, соціально сприятливими, конкурентоспроможними на ринку та екологічно безпечними. У визначенні ОЕСР стале сільське господарство розглядається як сільськогосподарське виробництво, яке не лише економічно життєздатне, але й не погіршує навколишнє середовище в довгостроковій перспективі [8, с.60].

За визначенням Ради ФАО (1989), сталий розвиток сільського господарства означає управління та збереження природних ресурсів, а також орієнтацію технологічних та інституційних змін з метою забезпечення потреб нинішнього та майбутніх поколінь людей [27]. Такий підхід до сталого розвитку (у сільському, лісовому та рибальському секторах) передбачає збереження земельних, водних,

рослинних та тваринних генетичних ресурсів, уникає негативного впливу на навколишнє середовище і відповідає вимогам технічної, економічної та соціальної придатності. Крім цього, у цьому визначенні також звертається увага на управлінські та інституційні зміни, які розглядаються як важливий елемент сталості систем, зокрема аграрних [8, с.61].

Відобразимо в табл.1.5 цілі сталого розвитку до 2030 року в блоці сільського господарства (Ціль № 2 – Подолання голоду, досягнення продовольчої безпеки, покращення харчування і сприяння сталому розвитку сільського господарства).

Таблиця 1.5 – Цілі сталого розвитку до 2030 року (сільське господарство)

Ціль	Опис
2.1 До 2030 року ліквідувати всі форми голоду, забезпечити всім людям, особливо дітям, дошкільного та шкільного віку, цілорічний доступ до якісної їжі та сприяти викориненню недоїдання.	Відсоток населення, який щодня відчуває помірний або сильний голод. Відсоток дітей віком до 5 років, які мають виснаження або надмірну вагу. Рівень дитячої смертності, пов'язаний з недоїданням.
2.3 До 2030 року подвоїти продуктивність дрібних сільськогосподарських виробників, особливо жінок, корінних народів, сімейних фермерів та тих, хто живе в умовах нестачі ресурсів, шляхом надання їм доступу до ресурсів та фінансів, знань, технологій	Продуктивність дрібних сільськогосподарських виробників за показниками виробництва продуктів харчування. Доступ дрібних сільськогосподарських виробників до фінансових послуг, технологій та ринків.
2.4 До 2030 року сприяти сталому розвитку систем сільського господарства та практики, підвищити продуктивність та стійкість до зміни клімату, екстремальних погодних явищ, шкідників, хвороб та деградації ґрунту, а також охороняти біорізноманіття, покращити ґрунтовий родючість та сприяти використанню кращих методів вирощування, ведення тваринництва та управління.	Рівень стійкості сільськогосподарських систем до зміни клімату, екстремальних погодних явищ, шкідників, хвороб та деградації ґрунту. Біорізноманіття в сільськогосподарських системах. Рівень родючості ґрунту. Використання кращих методів вирощування, ведення тваринництва та управління.
2.5 До 2030 року зберегти біорізноманіття, включаючи генетичні ресурси, пов'язані з сільським господарством та продовольчою безпекою, сприяти використанню традиційних знань, а також сприяти рівному розподілу вигод, отриманих від використання генетичних ресурсів, відповідно до Міжнародного протоколу з Картахенської конвенції про біологічну безпеку.	Рівень збереження біорізноманіття, пов'язаного з сільським господарством та продовольчою безпекою. Використання традиційних знань у сільському господарстві. Рівень розподілу вигод, отриманих від використання генетичних ресурсів.
2.7 До 2030 року збільшити інвестиції в сільське господарство, включаючи дрібних сільськогосподарських виробників, особливо жінок, корінних народів, сімейних фермерів та тих, хто живе в умовах нестачі ресурсів, шляхом надання доступу до фінансів, знань, технологій	Обсяг інвестицій у сільське господарство, включаючи дрібних сільськогосподарських виробників. Доступ дрібних сільськогосподарських виробників до фінансів, знань, технологій та ринків.

Наведені цілі сталого розвитку сільського господарства до 2030 року охоплюють широкий спектр важливих аспектів, що відображають актуальні проблеми та завдання галузі. Зокрема, вони спрямовані на ліквідацію голоду, підвищення продуктивності та стійкості сільськогосподарських систем до зміни клімату та екстремальних погодних умов. Крім того, ці цілі ставлять перед собою завдання збереження біорізноманіття, використання традиційних знань та забезпечення доступу до фінансів і технологій для дрібних сільськогосподарських виробників, жінок та корінних народів. Вони є ключовими для забезпечення продовольчої безпеки, збалансованого використання ресурсів та сталого розвитку сільських територій, що робить їхнє досягнення невід'ємною складовою сучасного суспільства.

У реалізації наведених цілей сталого розвитку сільського господарства можуть виникати різноманітні проблеми. Серед них можна виділити недостатність фінансування та доступу до ресурсів для малих сільськогосподарських виробників, що ускладнює їхню продуктивність та стійкість до змін. Також важливим викликом є збереження біорізноманіття та екологічної стійкості в умовах зростаючого впливу зміни клімату та екстремальних погодних умов. Крім того, необхідно вирішувати соціальні питання, такі як нерівність у доступі до ресурсів та технологій, особливо серед жінок, корінних народів та сімейних фермерів. Значні зусилля також потрібні для впровадження новітніх агротехнологій та змін у сільському господарстві з метою забезпечення сталого використання ресурсів і збереження навколишнього середовища.

Може здатися, що високі принципи ООН бездоганні. Однак критики вказують на три основні недоліки ідеї сталого розвитку: вона занадто нудна, занадто загальна і занадто пізня.

Опоненти кажуть, що сама концепція недостатньо приваблива, щоб завоювати серця людей. Раціональне використання дедалі дефіцитніших ресурсів не стимулює ані уяву, ані ідею «менше забруднювати навколишнє середовище». Плани

«процвітаючого розвитку» або екологічної революції, швидше за все, викличуть більш позитивну реакцію.

Не допомагає й узагальненість формулювань, яку пересічному громадянину важко сприйняти. Сталий розвиток часто сприймається без конкретного змісту. Деякі критики навіть пропонують відмовитися від концепції вдосконалення всіх аспектів людського життя і зосередитися насамперед на захисті навколишнього середовища.

Нарешті, дедалі частіше звучать аргументи, що для сталого розвитку вже занадто пізно. Багато екосистем було знищено, тисячі видів вимерли, а кліматичні зміни зайшли занадто далеко [60, с.18].

Отже, у сучасних умовах розвитку виробництва, коли ресурси постійно зменшуються, виникає потреба у вирішенні розбіжностей між попитом на технологічні процеси та наявними ресурсами, які забезпечують екологічну безпеку людського життя. Для досягнення сталого розвитку виробництва потрібно знаходити інноваційні шляхи, які б сприяли економічному зростанню, а також поліпшенню екологічних показників виробничих процесів та продукції. Держава відіграє важливу роль у створенні максимально сприятливих умов для розвитку екологічно орієнтованого бізнесу. Сталість функціонування кожного підприємства має ґрунтуватися на такій системі управління, яка б враховувала екологічні аспекти та необхідність використання технологій, спрямованих на економію ресурсів у виробничих процесах. Оптимізація ресурсів, зменшення відходів виробництва та можливість повторної переробки відходів є ключовими напрямками економії ресурсів і зменшенням витрат на виробництво, що сприяє підвищенню конкурентоспроможності підприємства.

1.3. Методи та інструменти оцінки сталого розвитку підприємства

Оцінка сталого розвитку підприємства є ключовим елементом в сучасному бізнес-середовищі, де стійкість та відповідальність перед суспільством та навколишнім середовищем стають все більш важливими. Методи та інструменти

оцінки сталого розвитку допомагають підприємствам не лише визначати їхні досягнення у цій сфері, але й розробляти стратегії для подальшого поліпшення (табл.1.6).

Таблиця 1.6 – Методи та інструменти оцінки сталого розвитку підприємства

Метод	Опис	Переваги	Недоліки
Звіти про стійкість	Підприємства можуть публікувати річні звіти про стійкість, які описують їхні зусилля щодо дотримання принципів сталого розвитку.	Цей метод дозволяє підприємствам продемонструвати свою прихильність до сталого розвитку та прозорість.	Звіти про стійкість можуть бути витратними та складними для підготовки.
Індекси стійкості	Існують різні індекси стійкості, такі як Dow Jones Sustainability Index та FTSE4Good Index, які оцінюють підприємства за їхніми показниками сталого розвитку.	Цей метод дозволяє підприємствам порівняти свою стійкість з іншими компаніями в своїй галузі.	Індекси стійкості можуть бути складними для розуміння та не завжди враховують всі аспекти сталого розвитку.
Аудити	Незалежні аудитори можуть провести аудит стійкості підприємства, щоб оцінити його відповідність принципам сталого розвитку.	Цей метод може допомогти підприємствам визначити свої сильні та слабкі сторони в сфері сталого розвитку.	Аудити можуть бути витратними та часівними.
Самооцінка	Підприємства можуть використовувати різні інструменти самооцінки, щоб оцінити свою стійкість.	Цей метод є безкоштовним та простим у використанні.	Інструменти самооцінки можуть бути не такими точними, як інші методи.
Сертифікація	Існують різні сертифікації, такі як ISO 14001 та LEED, які засвідчують прихильність підприємства принципам сталого розвитку.	Цей метод може допомогти підприємствам підвищити свою репутацію та конкурентоспроможність.	Сертифікація може бути витратною та складною для отримання.

Методи оцінки сталого розвитку повинні бути комплексними, оскільки сталість підприємства охоплює широкий спектр аспектів, включаючи економічні, соціальні та екологічні. Один з таких методів - інтегральний підхід, який оцінює всі аспекти діяльності підприємства одночасно. Цей підхід дозволяє отримати комплексний показник сталого розвитку, який враховує як економічні показники, так і соціальні та екологічні аспекти.

Ще одним важливим методом є впровадження систем управління, таких як стандарти ISO серії 14000 для екологічного управління та ISO 26000 для соціальної

відповідальності. Ці стандарти надають підприємствам конкретні критерії та процеси, які допомагають у визначенні та досягненні цілей щодо сталого розвитку.

Також важливим інструментом є соціальна звітність та створення сталість підприємства, яка включає в себе не лише фінансову звітність, але і інформацію про соціальні та екологічні ініціативи підприємства. Це дозволяє підприємству відкрито демонструвати свою відповідальність перед різними зацікавленими сторонами та забезпечує більшу прозорість у його діяльності.

Крім того, використання методів сталого розвитку може бути пов'язане з розробкою та впровадженням ключових показників ефективності (КПІ), спрямованих на вимірювання прогресу в досягненні цілей сталого розвитку. Це допомагає підприємствам зосередитися на конкретних завданнях та контролювати їхні досягнення у цій сфері.

На сьогоднішній день наукою і практикою світу ще не розроблено єдиного показника, який міг би об'єктивно оцінити ступінь ефективності переходу підприємства до сталого розвитку. У зв'язку з цим необхідно зосередити увагу на формуванні системи ключових показників сталого розвитку підприємства. Проте, щоб уникнути великого розкиду результатів оцінки, доцільно відбирати лише найважливіші (релевантні положенню системи) показники та розташовувати їх за пріоритетністю, що широко використовується в сучасній економіці.

Якісний та кількісний аналіз є ключовими інструментами для дослідження сталого розвитку сучасного підприємства. Кількісний аналіз дозволяє отримати об'єктивні дані та числові показники, що відображають ефективність використання ресурсів та досягнення цілей. З іншого боку, якісний аналіз дозволяє зрозуміти складні взаємозв'язки між різними аспектами діяльності підприємства, виявити тенденції та визначити причини виникнення проблем. Обидва підходи взаємодоповнюють один одного, створюючи повнішу картину рівня сталого розвитку підприємства та його можливостей для подальшого вдосконалення.

У сучасних умовах господарювання кількісний аналіз сталого розвитку підприємства дозволяє виміряти конкретні показники, такі як кількість викидів CO₂ або обсяг використаних ресурсів. Це допомагає підприємствам оцінити свій внесок у

збереження довкілля та ефективне використання ресурсів. З іншого боку, якісний аналіз сталого розвитку включає в себе оцінку соціальної відповідальності, репутації компанії та взаємодії зі зацікавленими сторонами, що дозволяє підприємствам розуміти своє місце у суспільстві та впливати на нього позитивно. Обидва типи аналізу важливі для розробки стратегій сталого розвитку, оскільки сприяють розумінню сильних та слабких сторін компанії, а також ідентифікації можливостей для покращення.

Оскільки критерії сталого розвитку підприємства охоплюють широкий спектр аспектів, науковий підхід дозволяє визначити основні критерії проектування сталого розвитку підприємства (рис. 1.4).

Рисунок 1.4 – Критерії сталого зростання за секторами діяльності [32, с.92]

Наведені на рис.1.4 критерії в сукупності допомагають підприємству розвиватися збалансовано та з урахуванням економічних, соціальних та екологічних аспектів, що забезпечує його стійкий розвиток у довгостроковій перспективі.

Водночас факти неодноразово підтверджували, що методи, які базуються виключно на кількісних даних (виробничих, економічних показниках), не здатні виявити реальне становище підприємства щодо рівня розвитку, який забезпечується механізмом сталого розвитку. Окрім кількісного аналізу, не менш важливим є якісний аналіз, який базується на: визначенні якості людського капіталу, якості ресурсів, що використовуються у виробництві, аналізі зв'язків підприємства з макросередовищем у неформальних аспектах (активність в обміні інноваціями, соціальна відповідальність тощо [26, с.59].

Безумовно, є очевидна необхідність удосконалення комплексної методології оцінки всіх бізнес-процесів до рівня, який дає змогу формулювати обґрунтовані висновки про ступінь досягнення цільового рівня сталого розвитку підприємства, усунути або оптимізувати «вузькі місця». Навіть в економічній реальності існують адаптивні системи, які змінюються таким чином, що залишаються в межах стійкості навіть під сильним впливом макросередовища. Звичайно, підприємства є штучними системами і не можуть самі себе регулювати [36, с.22].

Дослідники О.О. Карпенко та С.П. Майзель справедливо зазначають, що закономірності існуючого типу світового економічного розвитку (процеси глобалізації, злиття та поглинання, стрімке зростання конкуренції, нераціональне використання ресурсів тощо) лише посилюють залежність організацій і часто мають далеко не позитивний синергетичний ефект. Тому створення життєздатного, сталого механізму розвитку підприємства має бути довгостроковим фокусом [22, с.100].

Стійкість сталого розвитку підприємства може бути інтерпретована кількісно, що неможливо зі сталістю в класичному розумінні. Щоб чітко простежити шляхи, якими досягається сталий розвиток, дослідниці О.М. Чабанок та Н.О. Лобода розробили дерево цілей (рис. 1.5).

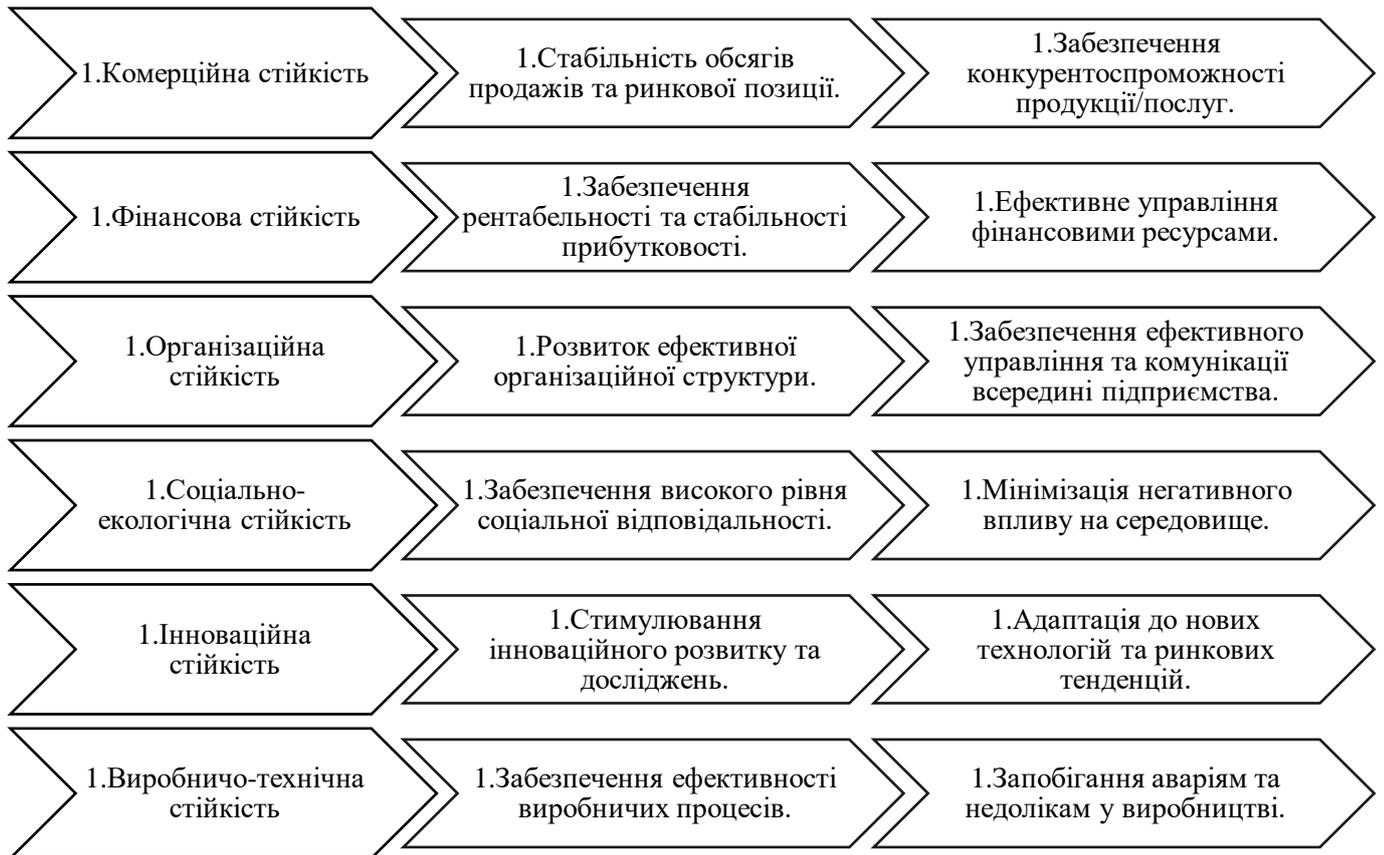

Рисунок 1.5 – Дерево цілей підприємства при досягненні цілей сталого розвитку [58]

Згідно рис.1.5, наведені складові взаємодіють між собою та сприяють створенню комплексної системи сталого розвитку, що дозволяє підприємству досягати успішності та ефективності в умовах сучасного господарювання. Узагальнимо в табл.1.7 кількості критерії для вимірювання рівня сталого розвитку підприємства.

Таблиця 1.7 – Кількісні критерії сталого розвитку підприємства [60, с.19]

Назва критерію	Формула розрахунку	Нормативне значення	Характеристика
1	2	3	4
Економічні критерії			
Рентабельність продажів	Чистий прибуток / Виручка від продажів * 100%	> 0%	Показує ефективність використання ресурсів підприємства для отримання прибутку.

1	2	3	4
Рентабельність активів	Чистий прибуток / Сукупні активи * 100%	> 0%	Показує, наскільки ефективно підприємство використовує свої активи для генерування прибутку.
Рентабельність власного капіталу	Чистий прибуток / Власний капітал * 100%	> 0%	Показує, наскільки ефективно підприємство використовує власні кошти для генерування прибутку.
Період оборотності активів	365 днів / Оборот активів	< 1 рік	Показує, скільки часу потрібно підприємству для того, щоб повністю обернути свої активи.
Період оборотності запасів	365 днів / Оборот запасів	< 1 рік	Показує, скільки часу потрібно підприємству для того, щоб продати свої запаси.
Період оборотності дебіторської заборгованості	365 днів / Оборот дебіторської заборгованості	< 90 днів	Показує, скільки часу потрібно підприємству для того, щоб стягнути дебіторську заборгованість.
Соціальні критерії			
Рівень заробітної плати	Середня заробітна плата на підприємстві / Середня заробітна плата в галузі	≥ галузі	Показує, чи є рівень заробітної плати на підприємстві конкурентоспроможним.
Рівень плинності кадрів	Кількість звільнених працівників / Середньорічна кількість працівників * 100%	< 10%	Показує, наскільки стабільним є колектив на підприємстві.
Рівень задоволеності працівників	(Сума позитивних відповідей на опитування / Кількість опитаних) * 100%	> 70%	Показує, наскільки працівники задоволені роботою на підприємстві.
Внесок у розвиток громади	Сума коштів, спрямованих на соціальні проекти / Чистий прибуток * 100%	> 1%	Показує, як підприємство бере участь у житті громади.
Рівень травматизму	Кількість нещасних випадків на виробництві / Середня кількість працівників * 100	< 1	Показує, скільки нещасних випадків на виробництві припадає на 100 працівників.
Екологічні критерії			
Витрати енергії на одиницю продукції	Витрати енергії / Обсяг продукції	Мінімум	Показує, наскільки ефективно підприємство використовує енергоресурси.
Обсяг використання води на одиницю продукції	Використання води / Обсяг продукції	Мінімум	Показує, наскільки ефективно підприємство використовує водні ресурси.
Кількість відходів на 1 продукції	Відходи / Обсяг продукції	Мінімум	Показує, як діяльність підприємства впливає на утворення відходів.

Наведені кількісні критерії сталого розвитку підприємства включають економічні, соціальні та екологічні аспекти. Економічні критерії, такі як рентабельність продажів і окупність інвестицій, вказують на ефективність використання ресурсів та фінансову стійкість підприємства. Соціальні критерії, наприклад, рівень заробітної плати та задоволеність працівників, відображають соціальну відповідальність та стабільність колективу. Екологічні критерії, такі як витрати енергії та кількість утворених відходів, свідчать про ефективне використання ресурсів та екологічну відповідальність. Вони дозволяють підприємству оцінити свою діяльність з урахуванням комплексу факторів сталого розвитку.

Однак зауважимо, що одним із важливих завдань підприємства є задоволення потреб інвесторів, які оцінюють рівень турботи підприємства про суспільство, навколишнє середовище та компетентність її системи управління (Economy Social Governance). Для аналізу таких якісних аспектів були розроблені спеціальні рейтинги ESG. На основі цих рейтингів будь-яка організація, навіть якщо вона в них не входить, здатна робити прогнози (з рейтингу вибирається компанія і порівнюється, наприклад, дані Reuters і Bloomberg) [6].

Систематизація різноманітних наукових досягнень дає змогу зрозуміти, що функціонування системи управління розвитком підприємства є складним економічно-соціальним процесом. Внутрішні компоненти структури підприємства інтегрують його в зовнішнє середовище і є основними факторами формування його структури [7]. Інтеграція відбувається шляхом постійного оновлення інформації та прийняття рішень на основі взаємозв'язків та взаємодії з інституційними та економічними механізмами, які є важливими зовнішніми чинниками формування ефективної системи управління розвитком підприємства.

Встановлення взаємодії між основними елементами корпоративних підприємств шляхом поєднання в той чи інший період їх розвитку стратегічного та корпоративного управління дало змогу обґрунтувати як внутрішню структуру їх зв'язків із компонентами зовнішнього середовища, так і визначити необхідну механізми.

Водночас представники сучасної науки з підприємства бухгалтерського обліку сходяться на визначенні облікового процесу, під яким розуміють сукупність операцій перетворення інформації в бізнес-процес, що здійснюються з метою підвищення ефективності господарської діяльності. Проте зростання впливу координаційних можливостей системи управління організацією змінює зміст принципів підприємства облікового процесу. Дослідник А.І Бурда пропонує виділити принципи інформаційної підготовки проблемних рішень;

- відображення спостережуваних фактів чи економічних явищ у сукупності їх характеристик;

- консолідація даних про параметри та властивості економічних фактів у базі знань;

- виявлення відмінностей процесів у базі даних, які можуть призвести до змін істотних умов і стандартів;

- своєчасне порівняння новоотриманих даних з даними інформаційної бази, своєчасне коригування інформації.

- аналіз конкретних відмінностей (змін) з точки зору їх впливу на стандарти, процедури, процеси тощо [5, с.151].

Визначення вищезазначених принципів дає підстави вважати, що обліковий процес перетворився на інтерактивну облікову технологію, здатну реєструвати та накопичувати інформаційні ресурси в інтегрованій інформаційній базі відповідно до функціональних профілів господарських подій та забезпечувати агрегування операційних процесів, тактична, стратегічна інформація в системі економічної, соціальної та екологічної корпоративної ефективності (ESG).

При підприємства облікового процесу необхідно розрізняти технологічні прийоми, що відображають обробку інформації, і методичні заходи, що визначають об'єкти його підприємства. Основою технології облікового процесу є обліково-творчі операції спостереження, сприйняття, вимірювання та фіксування процесів, що відбуваються у внутрішньому та зовнішньому середовищі суб'єкта господарювання.

Такі операції дають змогу удосконалити структуру облікового процесу, раціонально здійснювати кооперацію праці, визначити посади виконавців та забезпечити регламентацію господарських процесів. Методичні заходи, спрямовані на впорядкування технології облікового процесу в системі управління та забезпечення інтеграції інформаційних потоків у бізнес-процеси в єдиному інформаційному середовищі системи бухгалтерського обліку. В таких умовах обліковий процес для всієї системи управління функціонує не тільки в плані збору та реєстрації інформації, а й у сенсі узагальнення, контролю, порівняння і, зрештою, прийняття управлінських рішень [6].

Сталий ріст розвитку підприємства в цілому, а також функціональні характеристики будь-якої системи (в нашому випадку підприємства) так чи інакше пов'язані з теорією систем. Таким чином, сталий розвиток підприємства є не що інше, як досягнення системи цілей (фінансових, технічних, ринкових, соціальних). Розглядаючи організацію як суб'єкт сталого зростання, її прибуток вже не є кінцевою метою, на досягнення якої має бути спрямована управлінська діяльність. Це лише одна з економічних цілей економічної підсистеми, яка відіграє вирішальну роль - засіб забезпечення підприємства фінансовими ресурсами для досягнення поставлених цілей і реалізації завдань подальшого сталого зростання. Існує також багато інших підсистем, від яких залежить добробут і стійкість, і, відповідно, оцінка стійкості підприємства не повинна зводитися до аналізу лише кількісних показників; Необхідно уважно вивчити якісні параметри [9, с.18].

Таким чином, методи та інструменти оцінки сталого розвитку підприємства є важливими компонентами управління, які допомагають підприємствам забезпечити свою стійкість у довгостроковій перспективі. Вони дозволяють підприємствам визначати свої сильні та слабкі сторони в цій сфері та розробляти стратегії для підвищення їхньої сталості та конкурентоспроможності. Методи та інструменти оцінки сталого розвитку підприємства відіграють важливу роль у забезпеченні його успішності та стійкості. Їхнє використання дозволяє підприємствам не лише визначати їхні досягнення в економічній, соціальній та екологічній сферах, але й розробляти стратегії для подальшого поліпшення.

РОЗДІЛ 2

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПІДПРИЄМСТВА СФГ «АТЛАНТА»

2.1. Стан та перспективи розвитку сільськогосподарської галузі

Сільське господарство - одна з провідних галузей в Україні, яка пропонує значні природні конкурентні переваги. Значному розвитку сільського господарства сприяє перш за все природний ресурс: сприятливий клімат і родючі ґрунти. Більшості країн світу належить менше десятої частини українського. Загальна площа Українського Чорнозем'я відповідає площі Великобританії [1].

Сільське господарство як галузь має ряд характеристик, що визначають ефективність сільськогосподарських підприємств. В тому числі [1]:

1) засобами виробництва тут є живі організми - рослини і тварини, що розвиваються за біологічними законами. Отже, в сільському господарстві дію законів економіки тісно переплітається з дією законів природи;

2) основний засіб виробництва - земля, вона безпосередньо пов'язана з робочим процесом і виробництвом. Його якісні та кількісні характеристики безпосередньо впливають на результати діяльності компанії.

3) природні умови справляють значний вплив на господарську діяльність і тому вимагають значної кількості інформації для зниження ризиків і невизначеностей у виробничому процесі.

4) використання територіальних ресурсів для виробництва сільськогосподарської продукції, яка, в свою чергу, вимагає великої кількості транспортних засобів, матеріалів (насіння, паливо, добрива) та продуктів (картопля, буряк, крупи);

5) «Продукти для нових продуктів» - в сільському господарстві результати роботи мають місце для створення нових засобів виробництва;

6) між робочим часом і часом виробництва існує різниця в часі. Останні можуть здійснюватися тільки при відповідному впливі природних факторів і при безпосередній участі людей (оранка, догляд, збір врожаю).

7) в результаті виникає сезонність виробництва, що тягне за собою зміни в підприємства праці та ефективного використання трудових ресурсів;

8) водні ресурси - важлива частина виробництва в фермерських господарствах. Відсутність необхідної кількості в окремих регіонах позначається на виробничих витратах;

9) транспортування робочих вимагає значних енергетичних і грошових витрат.

Як зазначено у звіті Державної служби статистики, агропромисловий комплекс створює близько 12,1% валової доданої вартості держави і є одним з найважливіших бюджетоутворюючих секторів економіки [7].

Дослідники питань розвитку сільського господарства [42, с.40] вважають, що існуючі тенденції та стан сільськогосподарської можна прослідкувати за допомогою аналізу ключових показників.

Площа України становить 60,3 млн га, а площа сільськогосподарських земель України — найбільша в Європі — 41,5 млн га (68,7% території країни) [13]: з них — 32,5 млн га використовуються для вирощування сільськогосподарських культур.

Вдалому розвитку сільськогосподарського сектору також сприяють близькість основних ринків збуту, транспортна інфраструктура (залізниця, дороги, порти), постійне зростання світового попиту на продовольчі продукти і альтернативну енергетику, а також наявність порівняно дешевих трудових ресурсів [41].

Орієнтири, які впливають на створення сільськогосподарських підприємств мають бути розглянуті як головні конкурентні переваги. І вектор аналізу повинен спрямовувати на розгляд основних видів діяльності.

Отже, основний напрямом українського сільського господарства — є рослинництво (близько 72% сільськогосподарської продукції), рис. 2.1.

Рисунок 2.1 – Структура валової с/г продукції в Україні за видами найбільш вагомих складових рослинництва та тваринництва (2023 р., %) [31]

Отже, структуру продукції сільського господарства за видами розподіляють наступним чином: 26,2% становить зернові та зернобобові культури; технічні культури – 22,5%, овочі 18,0%, найменшу частку займають культури плодові та кормові не більше 4%. Такий розподіл характерний завдяки природним ресурсам (у вигляді родючого ґрунту) та існуванням попиту на міжнародному ринку.

Частка тваринництва 28%, де 13,5% представлено вирощуванням худоби та птиці; 10,5 – молоко; близько 3% – яйця.

Диспропорція у співвідношенні рослинництва та тваринництва відображається на торговельному балансі України. Потенціал виробництва продукції тваринництва слід нарощувати шляхом інновацій у виробництві, освіті та науці [13].

Соняшник лідирує на сході, на півдні до нього додається пшениця, на заході переважають пшениця, плоди та ягоди, а в північній області більше вирощують кукурудзу. І тільки в одній області України – Хмельницькій – вирощують більше сої [7].

Одними з головних причин збільшення доходів України від аграрного експорту є зростання цін на сільськогосподарську продукцію, а також збільшення фізичного обсягу експортованої продукції (рис. 2.2).

Рисунок 2.2 – Динаміка обсягів аграрного експорту України 2016–2023 рр., млрд дол. [1]

Згідно рис.2.2, динаміка обсягів аграрного експорту України показує варіативні тенденції протягом розглянутого періоду. Зростання відбулося у 2017 та 2020 роках, коли обсяг грошових надходжень збільшився на 18,88% та 4,83% відповідно. Однак у 2018 році спостерігалось незначне зменшення на 2,35%, а у 2019 – значний спад на 12,65%. Загалом, з 2016 по 2023 рік спостерігалася тенденція до зростання в обсягах аграрного експорту, що свідчить про потенційну стійкість цього сектору економіки (рис. 2.3) [31].

Основні товарні групи аграрного експорту з України традиційно включають: – лідером є зернові культури 36,6%, що на 2% менше ніж у минулому році; – насіння і плоди олійних рослин зросли до 11,6%; – експорт молока збільшився майже на 1%.

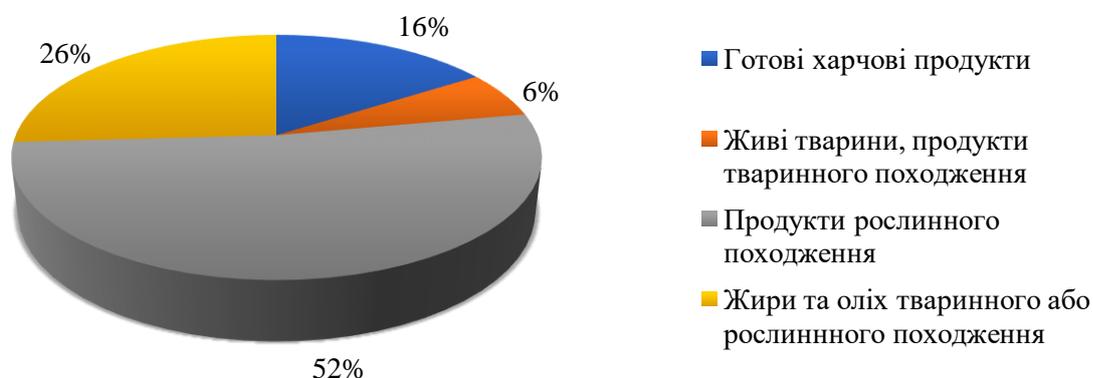

Рисунок 2.3 – Структура за товарними позиціями аграрного експорту в 2023 році, % [31]

За останні п'ять років вектор збуту сільськогосподарської продукції України змінив свій орієнтир на країни Азії та ЄС. Згідно з даними сайту Міністерства аграрної політики частка кожного з цих регіонів становить 38% та 29%. Менші обсяги експорту орієнтовані на країни СНД (13%) та Африки (18%). На сьогодні Україна збільшує свої частки на с/г ринках Індії, Китаю, Єгипту, Туреччини, Бангладеш, Кореї, Ірану, Іраку, Індонезії, Саудівської Аравії, Канади, США [41]. Позитивним моментом також є розширення торгівельних відносин з Європою. Сьогодні європейський ринок десь 1/5 складається з української с/г продукції. Аграрний експорт зайняв №1 місце у структурі українського експорту до країн ЄС за результатами 2016–2023 рр. – 28% і забезпечив доходи у розмірі 4,8 млрд дол

Не зважаючи на це, товари, що експортуються складаються у більшій мірі з продукції низького рівня переробки та доданої вартості, а частка готової продукції лише починає зміцнювати свої позиції [55, с.148].

Таким чином, покликані проблеми потребують ліквідації головних чинників їх існування шляхом активного застосування стратегічного планування в діяльності підприємств агропромислового комплексу, використовуючи інструменти маркетингу. Система управління у сфері сільського господарства повинна бути економною, гнучкою, сприйнятливою до політики агробізнесу, до потреб і попиту споживачів, а також конкуренції та кон'юнктури ринку. А ринок сільського господарства України є пріоритетним у розвитку економіки, становить найбільшу частку в експорті країни, а також має найбільший приріст порівняно з іншими галузями.

2.2. Організаційно-правові основи діяльності підприємства СФГ «Атланта»

Для дослідження аспектів сталого розвитку обрано підприємство СФГ «Атланта», яке за формою власності є приватним, за організаційно-правовою формою – фермерським господарством. Підприємство зареєстровано 6 грудня 2002

року за адресою: Полтавська обл., Кременчуцький р-н, село П'ятихатки, вулиця Центральна, будинок 4. При реєстрації, підприємству присвоєно код ЄДРПОУ 31899053.

Статутний капітал становить 1500000 грн. Єдиним засновником, власником та керівником підприємства є Кравченко Василь Анатолійович. Установчими документами Селянського (Фермерського) господарства «Атланта» є: Статут та Договір про створення фермерського господарства.

Статут Селянського (Фермерського) господарства «Атланта» визначає його правовий статус, мету та завдання, порядок створення, управління та припинення діяльності, а також інші важливі аспекти діяльності господарства.

Згідно зі Статутом, Селянського (Фермерського) господарство «Атланта» є юридичною особою, яка створена для ведення фермерського господарства. Господарство є самостійним суб'єктом господарювання і має право укладати договори, набувати майнові права та обов'язки, виступати в суді від свого імені.

Метою створення Селянського (Фермерського) господарства «Атланта» є виробництво сільськогосподарської продукції, її переробка та реалізація. Господарство також займається наданням послуг у сфері сільського господарства.

Селянського (Фермерського) господарство «Атланта» має у власності земельні ділянки, будівлі, споруди, обладнання та інші засоби виробництва.

Управління Селянського (Фермерського) господарством «Атланта» здійснюється на основі загальних зборів членів господарства, правління та голови господарства.

Договір про створення фермерського господарства

Договір про створення фермерського господарства є двостороннім договором, який укладається між громадянами, які бажають створити фермерське господарство.

У договорі визначаються такі основні умови створення фермерського господарства:

Персональний склад членів господарства;

Найменування та місцезнаходження господарства;

Мета та завдання господарства;

Розмір внесків кожного члена господарства;

Порядок управління господарством.

Установчі документи Селянського (Фермерського) господарства «Атланта» відповідають вимогам законодавства України та забезпечують належне функціонування господарства. Витяг із Єдиного державного реєстру наведено в Додатку А.

Мета діяльності СФГ «Атланта» визначена його Статутом. Згідно зі Статутом, метою створення господарства є виробництво сільськогосподарської продукції, її переробка та реалізація. Господарство також займається наданням послуг у сфері сільського господарства.

Селянського (Фермерського) господарство «Атланта» прагне досягти поставленої мети шляхом:

Залучення сучасних технологій у виробництво сільськогосподарської продукції.

Впровадження інновацій у переробку сільськогосподарської продукції.

Розширення ринків збуту сільськогосподарської продукції.

Надання якісних послуг у сфері сільського господарства.

Селянського (Фермерського) господарство «Атланта» вважає, що досягнення поставленої мети сприятиме розвитку сільського господарства України та забезпечить потреби населення у якісній сільськогосподарській продукції.

Згідно КВЕД, основним видом діяльності є 01.11 Вирощування зернових культур (крім рису), бобових культур і насіння олійних культур. Від так, основною продукцією яка вирощується та реалізується С(Ф)Г «Атланта» є:

озима пшениця: Ліра одеська, шестопавлівка, бургунка, камбіт;

озимий ячмінь: луран, ізоцель , 9 вал, снігова королева, сейм;

кукурудза селекції Saatbau, Syngenta, KWS, Euralis, Limagrain, Pioneer, RAGT, Soufflet, Zagreb.

Іншими видами діяльності є: вирощування овочів і баштанних культур, коренеплодів і бульбоплодів, розведення великої рогатої худоби молочних порід, розведення свиней, виробництво продуктів борошномельно-круп'яної промисловості, оптова торгівля зерном, необробленим тютюном, насінням і кормами для тварин, допоміжна діяльність у рослинництві, оптова торгівля іншими товарами господарського призначення, оптова торгівля хімічними продуктами, неспеціалізована оптова торгівля, вантажний автомобільний транспорт, надання в оренду й експлуатацію власного чи орендованого нерухомого майна

На основі Додатку Б, у табл.2.1 відображено обсяг діяльності за 2020-2022 роки.

Таблиця 2.1 – Аналіз обсягу реалізованої продукції, робіт, послуг за видами економічної діяльності підприємства СФГ «Атланта» за 2020-2022 роки

Види економічної діяльності	Обсяг реалізованої продукції, робіт, послуг						Відхилення			
	2020 рік		2021 рік		2022 рік		2022 рік до 2020 року		2022 рік до 2021 року	
	тис.грн	питома вага, %	тис.грн	питома вага, %	тис.грн	питома вага, %	у сумі	у стр-рі	у сумі	у стр-рі
01.11	90544	95,02	149853	98,67	119418,8	99,28	28874,8	4,26	-30434	0,61
46.90	4741	4,98	2016	1,33	864,6	0,72	-3876,4	-4,26	-1151,4	-0,61
Всього	95285	100	151869	100	120283,4	100	24998,4		-31586	

Згідно аналізу табл. 2.1, можна зробити висновок про зростання обсягу діяльності у 2022 р. порівняно з 2020 р. на 24998,4 тис.грн, про те присутня тенденція скорочення порівняно з 2021 роком на 31586 тис.грн. Основну частку в структурі КВЕД становить діяльність пов'язана з вирощуванням зернових культур – понад 90%, тоді як неспеціалізована торгівельна діяльність становить менше 10% відповідно. На рис.2.4 відображено структуру показників обсягу діяльності С(Ф)Г «Атланта».

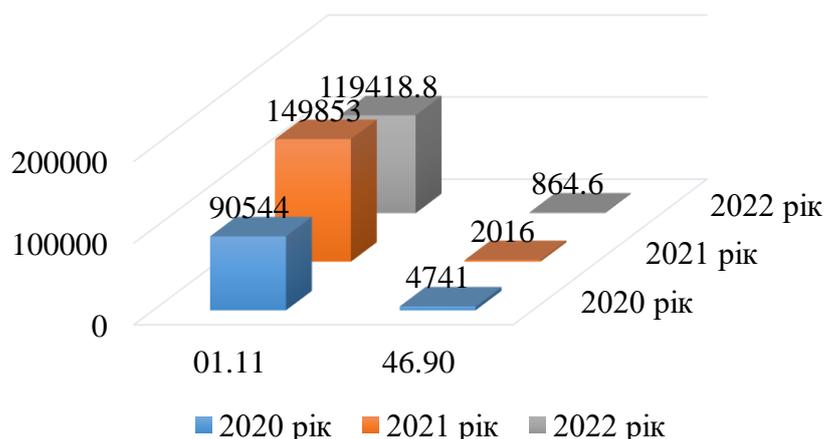

Рисунок 2.4 – Динаміка змін обсягу реалізованої продукції, робіт, послуг за видами економічної діяльності підприємства СФГ «Атланта» у 2020-2022 рр.

Отже, обидва види економічної діяльності СФГ «Атланта» відзначаються зменшенням обсягу реалізації продукції в 2022 році порівняно з 2021 роком.

Для подальшої характеристики якісних показників сільськогосподарського виробництва СФГ «Атланта», доцільно проаналізувати його виробничу спеціалізацію. Основним показником є структура його грошових надходжень від реалізації товарної продукції, яку наведено в табл.2.2.

Таблиця 2.2 – Аналіз видів продукції С(Ф)Г «Атланта» за роками 2020-2022 рр.

Вид продукції	2020 рік		2021 рік		2022 рік		В середньому за 3 роки	
	тис.грн	%	тис.грн	%	тис.грн	%	тис.грн	%
Пшениця озима	24345,60	25,55	35678,90	23,49	30145,60	24,98	30056,70	24,67
Ячмінь озимий	15321,50	16,08	16345,70	10,76	14213,50	11,78	15293,57	12,87
Кукурудза	0,00	0,00	19786,50	13,03	21345,60	17,69	13710,70	10,24
Овес	783,01	0,82	1459,04	0,96	2134,50	1,77	1458,85	1,18
Нут	1350,99	1,42	1266,16	0,83	0,00	0,00	872,38	0,75
Горох	1864,57	1,96	5432,10	3,58	0,00	0,00	2432,22	1,84
Ріпак озимий	16543,20	17,36	24563,20	16,17	0,00	0,00	13702,13	11,18
Соняшник	30335,13	31,84	45321,40	29,84	51991,20	43,08	42549,24	34,92
Всього по с.-г. виробництву	90544,00	95,02	149853,00	98,67	119830,40	99,28	120075,80	97,66
Неспеціалізована торгівля	4741	4,98	2016,00	1,33	864,60	0,72	2540,53	2,34
Виручка від реалізації всього	95285,00	100,00	151869,00	100,00	120695,00	100,00	122616,33	100,00

За середніми показниками згідно табл.2.2, можна сформулювати висновок щодо спеціалізації підприємства на різних видів сільськогосподарської продукції. За 3 роки середній обсяг реалізації пшениці озимої становить 30056,70 тис. грн. Це може свідчити про важливість та акцент на вирощування пшениці озимої у господарстві. Висока середньорічна реалізація соняшнику – 42549,24 тис. грн, вказує на значний обсяг виробництва та спеціалізації підприємства.

Обидва види озимих культур - ячмінь та ріпак - також відзначаються значними середніми обсягами реалізації (15293,57 та 13702,13 тис. грн відповідно). Інші види культур, такі як кукурудза, овес, нут і горох, мають менші середні обсяги реалізації, але їхні вклади також важливі для різноманітності продукції. Середній обсяг реалізації неспеціалізованої торгівлі (2540,53 тис. грн) може вказувати на наявність додаткового напрямку діяльності або міксу продукції (рис.2.5).

Отже, підприємство спеціалізується на вирощуванні та реалізації озимих культур, зокрема пшениці, ячменю, ріпаку та соняшнику. Це свідчить про різноманітність аграрної діяльності з акцентом на важливість зернових та олійних культур у виробництві.

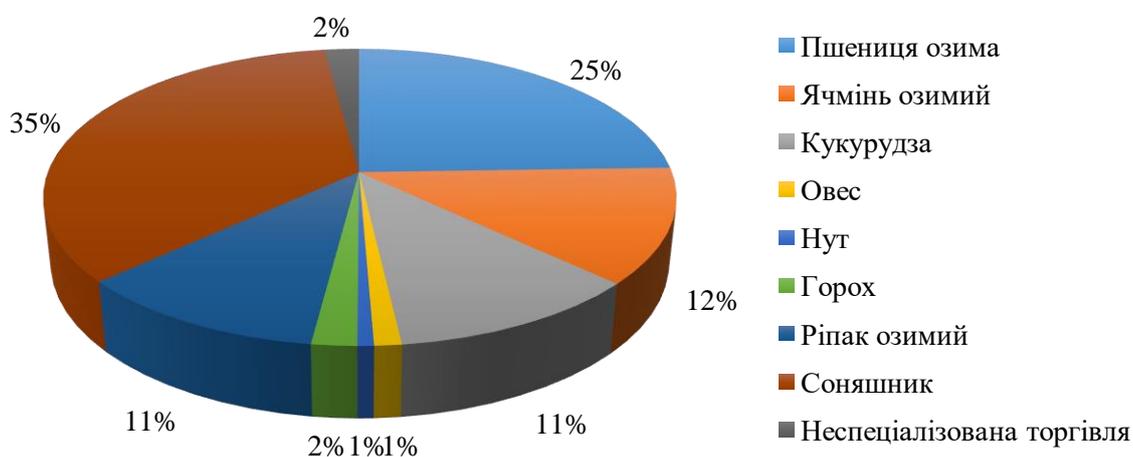

Рисунок 2.5 – Спеціалізація діяльності С(Ф)Г «Атланта» за 2020-2022 роки

Станом на 31.12.2022 р. середньооблікова чисельність працівників становить 69 осіб. Організаційна структура С(Ф)Г «Атланта» відображена на рис.2.6.

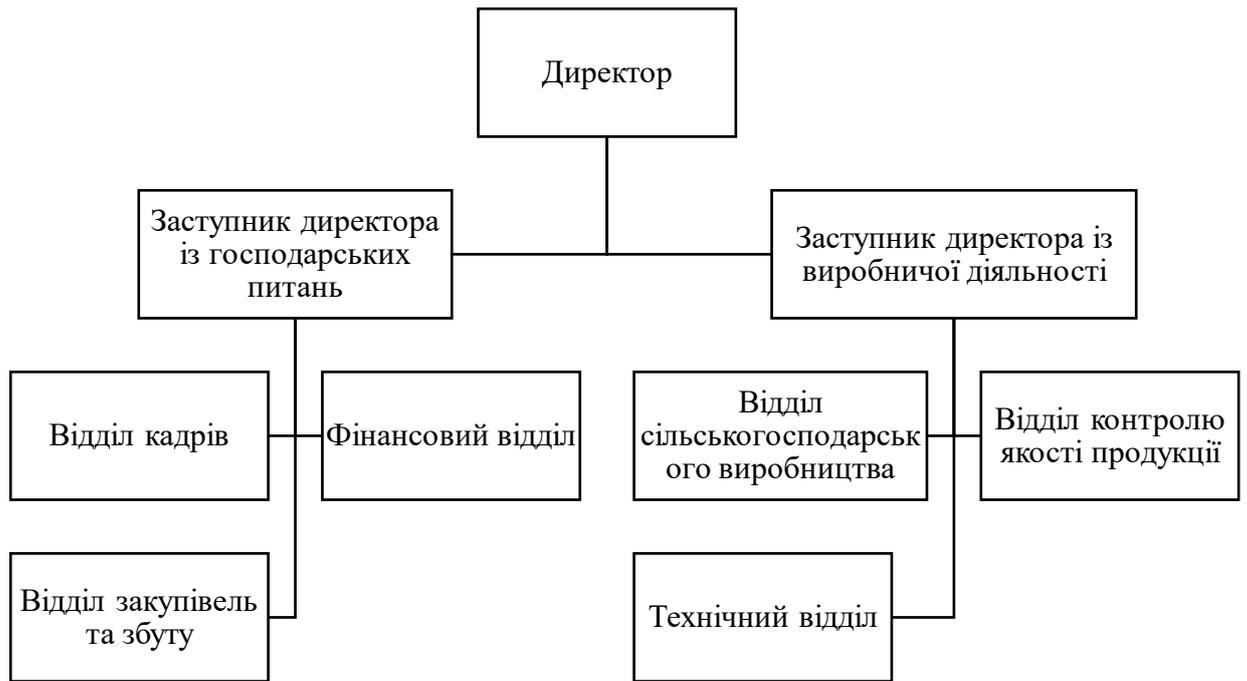

Рисунок 2.6 – Організаційна структура підприємства С(Ф)Г «Атланта»

Наведена на рис.2.6 структура є лінійно-функціональною, вона є поширеною формою підприємства, в якій функціональні відділи підпорядковані центральному керівництву. Основна характеристика такої структури включає те, що директор підприємства має пряме керівництво над функціональними відділами. Це забезпечує чітку ієрархічну структуру командування та швидке прийняття рішень.

Відповідно до типової лінійно-функціональної структури, робочі одиниці організовані за функціональним принципом: відділи кадрів, фінансовий відділ, відділ закупівель та збуту тощо. Кожен відділ відповідає за конкретну функцію підприємства.

Підприємством СФГ «Атланта» керує його директор, який є Власником.

До виключної компетенції власника належить:

- визначення основних напрямків діяльності підприємства;
- прийняття рішень про відкриття філій, представництв, вступ до асоціацій та інших господарських структур;
- прийняття рішень про припинення діяльності підприємства, призначення ліквідаційної комісії та затвердження ліквідаційного балансу;

- порядок використання прибутку, визначення джерел покриття збитків;
- умови оплати праці посадових осіб підприємства та ін;
- здійснює оперативне керівництво роботою підприємства;
- відкриває в установах банків розрахункові та інші рахунки підприємства;
- приймає на роботу та звільнює працівників підприємства, застосовує до них міри заохочення, накладає на них стягнення у відповідності до чинного законодавства; і т.д.

Перевагами лінійно-функціональної структури є те, що функціональні відділи зосереджуються на своїх специфічних областях діяльності, що сприяє розвитку спеціалізованої експертизи та забезпечує високу якість виконання завдань. Також відбувається зосередження функціональних відділів дозволяє оптимізувати використання ресурсів, таких як людські ресурси, технології та обладнання. Лінійна структура дозволяє швидку комунікацію та прийняття рішень вгору та вниз по ієрархії. Це сприяє ефективному управлінню та координації діяльності.

Недоліки лінійно-функціональної структури полягають у тому, що ця структура може бути складною для адаптації до змін, оскільки рішення потребують часу на проходження по ієрархії та дотримання бюрократичних процедур. Також відділи можуть бути сильно спеціалізовані та фокусуватись на своїх внутрішніх цілях, що може гальмувати інноваційність та підприємницький дух.

У підприємства СФГ «Атланта» практикується використання сезонних працівників для покриття потреб в робочій силі під час пікових сезонів аграрної діяльності. Сезонні працівники зазвичай працюють на підприємстві лише на обмежений період, коли потрібні додаткові робочі руки для виконання певних завдань. До таких працівників належать:

Помічники на полі – це працівники, які допомагають з вирощуванням сільськогосподарських культур на полях. Вони можуть займатися ручними роботами, такими як посів, видалення бур'янів, збір врожаю та інші польові роботи.

Сезонні працівники вважаються найманими тимчасовими працівниками, а тому не відображаються у звітності підприємства. Джерелом поповнення штату тимчасовими працівниками є Кременчуцький район. Використання сезонних працівників дозволяє підприємству С(Ф)Г «Атланта» забезпечувати необхідну робочу силу під час високого сезону діяльності та ефективно виконувати сільськогосподарські операції.

Працівники, які виконують економічну роботу в С(Ф)Г «Атланта», мають різноманітні посадові обов'язки, особливо якщо є фінансовий відділ складається із двох осіб: головного економіста та бухгалтера.

Головний економіст відповідає за розробку та контроль бюджету підприємства; планування та аналіз фінансової діяльності; моніторинг платіжної дисципліни та оптимізація фінансових потоків; підготовку фінансової звітності для внутрішніх та зовнішніх потреб та управління фінансовим відділом та співпраця з іншими відділами.

Бухгалтер відповідає за облік фінансових операцій та формування первинних бухгалтерських документів; складання податкової звітності та ведення обліку податків; контроль за правильністю реєстрації фінансових операцій та взаємодію з податковими та фінансовими органами.

Отже, згідно дослідженню діяльності С(Ф)Г «Атланта» в 2022 році зафіксовано збільшення обсягу діяльності порівняно з 2020 роком на 24998,4 тис. грн, але відбулося скорочення в порівнянні з 2021 роком на 31586 тис. грн. Основна діяльність підприємства зосереджена на вирощуванні зернових культур, що становить понад 90% його загальної діяльності за КВЕД. Неспеціалізована торгівля становить менше 10% відповідно. З аналізу структури виробництва видно, що основними видами продукції є озима пшениця, озимий ячмінь та кукурудза, які утримують відповідно більше 90% від загального обсягу виробництва. Такий розподіл діяльності підприємства свідчить про його спеціалізацію у сільськогосподарському секторі.

2.3. Аналіз основних економічних та фінансових показників діяльності підприємства СФГ «Атланта»

Основні економічні та фінансові показники діяльності підприємства визначаються на основі Звіту про фінансові результати та Балансу. Звіт про фінансові результати надає інформацію про прибутки та витрати підприємства за певний період, дозволяючи оцінити його фінансову продуктивність. Баланс відображає фінансовий стан підприємства на певний момент часу, представляючи активи, зобов'язання та власний капітал. Звіт про структурне обстеження допомагає в аналізі внутрішньої структури підприємства, виявляючи його сильні та слабкі сторони. Аналіз цих звітів сприяє прийняттю обґрунтованих стратегічних рішень та визначенню напрямків для подальшого розвитку підприємства.

Відобразимо результати аналізу показників діяльності підприємства в табл. 2.3.

У 2022 році порівняно з 2020 роком середня вартість сукупного капіталу зросла на майже 31% (абсолютно на 41084 тис. грн), що вказує на інтенсивний розвиток підприємства та збільшення інвестиційного потенціалу. Тоді як у 2022 році порівняно з 2021 роком темп приросту дещо скоротився – 20,86% та в абсолютному вимірі становить 30205 тис.грн.

Середня вартість власного капіталу показує зростання на 33% (абсолютно на 40942,5 тис. грн) у 2022 році порівняно з 2020 роком та на 17,23% або 24099 тис.грн порівняно з 2021 роком, що свідчить про високий рівень фінансової стабільності та самостійності підприємства. Відобразимо дану тенденцію на рис.2.7

Таблиця 2.3 – Економічні та фінансові показники діяльності підприємства СФГ «Атланта», 2020-2022 рр.

№	Показники	Одиниці виміру	Рік			Відхилення			
			2020	2021	2022	2022 р до 2020 р		2022 р до 2021 р	
						Абсолютне	Темп приросту, %	Абсолютне	Темп приросту, %
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1. КАПІТАЛ ТА РЕСУРСИ ПІДПРИЄМСТВА									
1.1.	Середня вартість сукупного капіталу	тис. грн.	133895,5	144774,5	174979,5	41084	130,68	30205	120,86
1.2	Середня вартість власного капіталу	тис. грн.	123017,5	139861	163960	40942,5	133,28	24099	117,23
1.3	Основні засоби								
1.3.1	за первинною вартістю на кінець року	тис. грн.	78 921,00	95 287,00	100 643,00	21722	127,52	5356	105,62
1.3.2	знос на кінець року	тис. грн.	40 226,00	44 981,00	53 322,00	13096	132,56	8341	118,54
1.3.3	середньорічна вартість основних засобів	тис. грн.	79396,5	87104	97965	18568,5	123,39	10861	112,47
1.4	Нематеріальні активи								
1.4.1	за первинною вартістю на кінець року	тис. грн.	35	109	109	74	311,43	0	100,00
1.4.2	знос (накопичена амортизація) на кінець року	тис. грн.	29	41	54	25	186,21	13	131,71
1.4.3	середня вартість нематеріальних активів	тис. грн.	35	72	109	74	311,43	37	151,39
1.5	Оборотні активи								
1.5.1.	усього на кінець року	тис. грн.	93 269,00	105 999,00	145 004,00	51735	155,47	39005	136,80
1.5.2	дебіторська заборгованість на кінець року	тис. грн.	38 899,00	51 533,00	38 563,00	-336	99,14	-12970	74,83
1.5.3	Запаси на кінець року	тис. грн.	51473,5	50342	73202	21728,5	142,21	22860	145,41
1.5.4	Грошові кошти та їх еквіваленти на кінець року	тис. грн.	2 119,00	3 603,00	7 408,00	5289	349,60	3805	205,61

Продовження табл.2.3

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1.5.5	середні залишки оборотних засобів	тис. грн.	90839	99634	125501,5	34662,5	138,16	25867,5	125,96
1.6	Середньооблікова чисельність								
1.6.1	середньооблікова чисельність працівників	чол.	80	79	71	-9	88,75	-8	89,87
1.6.2	середньооблікова чисельність робітників	чол.	80	79	69	-11	86,25	-10	87,34
2. ЕКОНОМІЧНІ ТА ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ									
2.1	Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції	тис. грн.	95 285,00	151 869,00	120 283,00	24998	126,23	-31586	79,20
2.2	Обсяг реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	тис. грн.	95 285,00	151 869,00	120 283,00	24998	126,23	-31586	79,20
2.3	Обсяг виробництва продукції	тис. грн.	90 544,00	149 853,00	119 830,40	29286,4	132,34	-30022,6	79,97
2.4	Собівартість реалізованої продукції	тис. грн.	80 657,00	100 306,00	85 162,00	4505	105,59	-15144	84,90
2.5	Валовий прибуток (збиток)	тис. грн.	14 628,00	51 563,00	35 121,00	20493	240,09	-16442	68,11
2.6	Прибуток (збиток) від операційної діяльності	тис. грн.	5 681,00	29 787,00	18 621,00	12940	327,78	-11166	62,51
2.7	Прибуток (збиток) від звичайної діяльності до оподаткування	тис. грн.	3 879,00	29 808,00	18 390,00	14511	474,09	-11418	61,69
2.8	Чистий прибуток (збиток)	тис. грн.	3 879,00	29 808,00	18 390,00	14511	474,09	-11418	61,69
2.9	Фонд оплати праці усіх працівників	тис. грн.	6179	7479	7376	1197	119,37	-103	98,62
2.10	Фонд робочого часу	люд-години	123835	125133	118710	-5125	95,86	-6423	94,87

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
3. ПОКАЗНИКИ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ РЕСУРСІВ									
3.1	Продуктивність праці одного працівника	тис. грн. / особа	1131,8	1896,9	1687,8	555,95	149,12	-209,12	88,98
3.2	Продуктивність праці одного робітника	тис. грн. / особа	1131,8	1896,9	1736,7	604,87	153,44	-160,20	91,55
3.3	Рівень оплати праці за 1 людину-годину	тис. грн. / люд-год	0,05	0,06	0,06	0,01	124,53	0,00	103,96
3.4	Середньомісячна заробітна плата одного працівника	тис. грн..	6,4	7,9	8,7	2,22	134,50	0,77	109,74
3.5	Коефіцієнт зносу основних засобів на кінець року		0,5	0,5	0,5	0,02	103,95	0,06	112,23
3.6	Коефіцієнт оновлення основних засобів								
3.7	Коефіцієнт вибуття основних засобів								
3.8	Фондовіддача	грн./ грн.	1,2	1,7	1,2	0,03	102,31	-0,52	70,42
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
3.9	Фондоозброєність праці працівників	тис. грн./ чол.	992,5	1102,6	1379,8	387,33	139,03	277,21	125,14
3.10	Коефіцієнт обіговості оборотних засобів	обороти	1,0	1,5	1,0	-0,09	91,37	-0,57	62,88
3.11	Середній період обороту оборотних засобів	дні	343,2	236,2	375,6	32,42	109,45	139,44	159,04
3.12	Коефіцієнт обіговості активів	грн./ грн.	0,7	1,0	0,7	-0,02	96,60	-0,36	65,53

Продовження табл.2.3

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
3.13	Коефіцієнт обіговості дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги	обороти	4,5	5,4	5,5	0,99	121,97	0,11	102,08
3.14	Середній період обороту дебіторської заборгованості	дні	80,1	67,1	65,7	-14,43	81,99	-1,37	97,96
3.15	Коефіцієнт обіговості запасів	обороти	1,9	3,0	1,6	-0,21	88,76	-1,37	54,47
3.16	Середній період зберігання запасів	дні	194,47	119,33	219,09	24,62	112,66	99,76	183,59
3.17	Тривалість операційного циклу	дні	274,59	186,39	284,78	10,18	103,71	98,39	152,79
	4. ПОКАЗНИКИ РЕНТАБЕЛЬНОСТІ								
4.1	Рентабельність продажу	%	4,07	19,63	15,29	11,22	375,56	-4,34	77,90
4.2	Рентабельність активів	%	2,90	20,59	10,51	7,61	362,78	-10,08	51,05
4.3	Рентабельність власного капіталу	%	3,15	21,31	11,22	8,06	355,71	-10,10	52,63

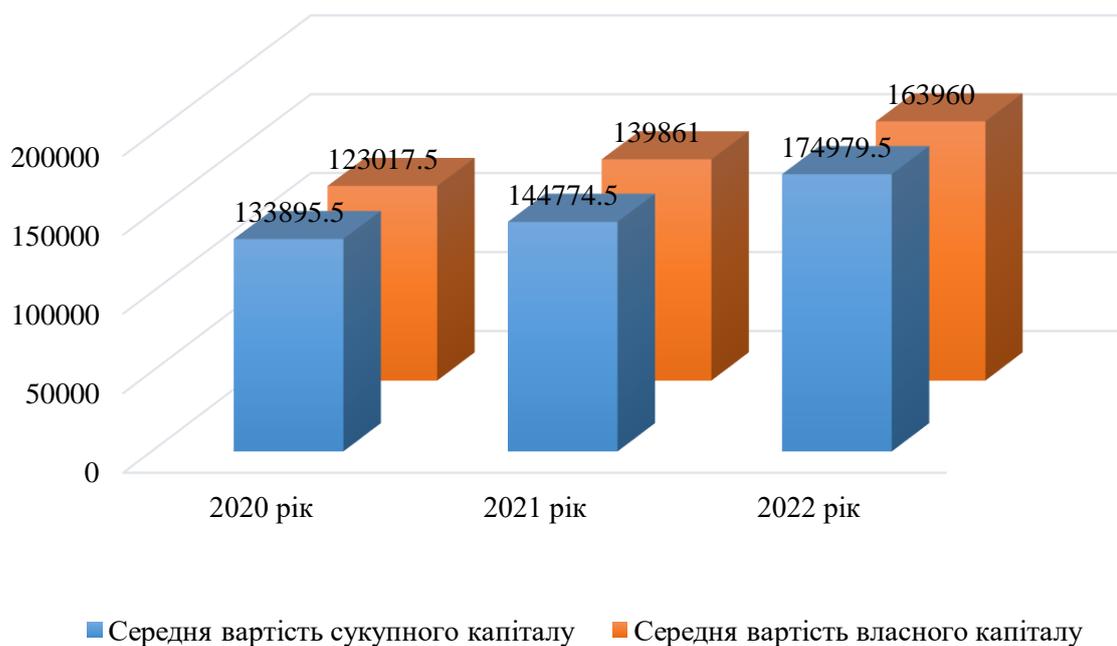

Рисунок 2.6 – Показники капіталу та ресурсів СФГ «Атланта» у 2020-2022 роках, тис.грн

Середньорічна вартість основних засобів показує збільшення на 23% (абсолютно на 18568,5 тис. грн) у 2022 році порівняно з 2020 роком та на 12,47% порівняно з 2021 роком, що підкреслює активний розвиток та розширення виробничих потужностей.

Середня вартість нематеріальних активів зросла на понад 300% (абсолютно на 74 тис. грн) та свідчить про значний обсяг вкладень у розвиток інтелектуальних та нематеріальних ресурсів підприємства.

Середньооблікова чисельність працівників та робітників зменшилась в чисельності на 11 та 10 чоловік відповідно, що свідчить про скорочення обсягів діяльності та потребу в персоналі.

Отже, показники використання капіталу та ресурсів вказують на розвиток та поліпшення забезпеченості підприємства С(Ф)Г «Атланта».

Відобразимо на рис. 2.7 динаміку економічних та фінансових показників підприємства.

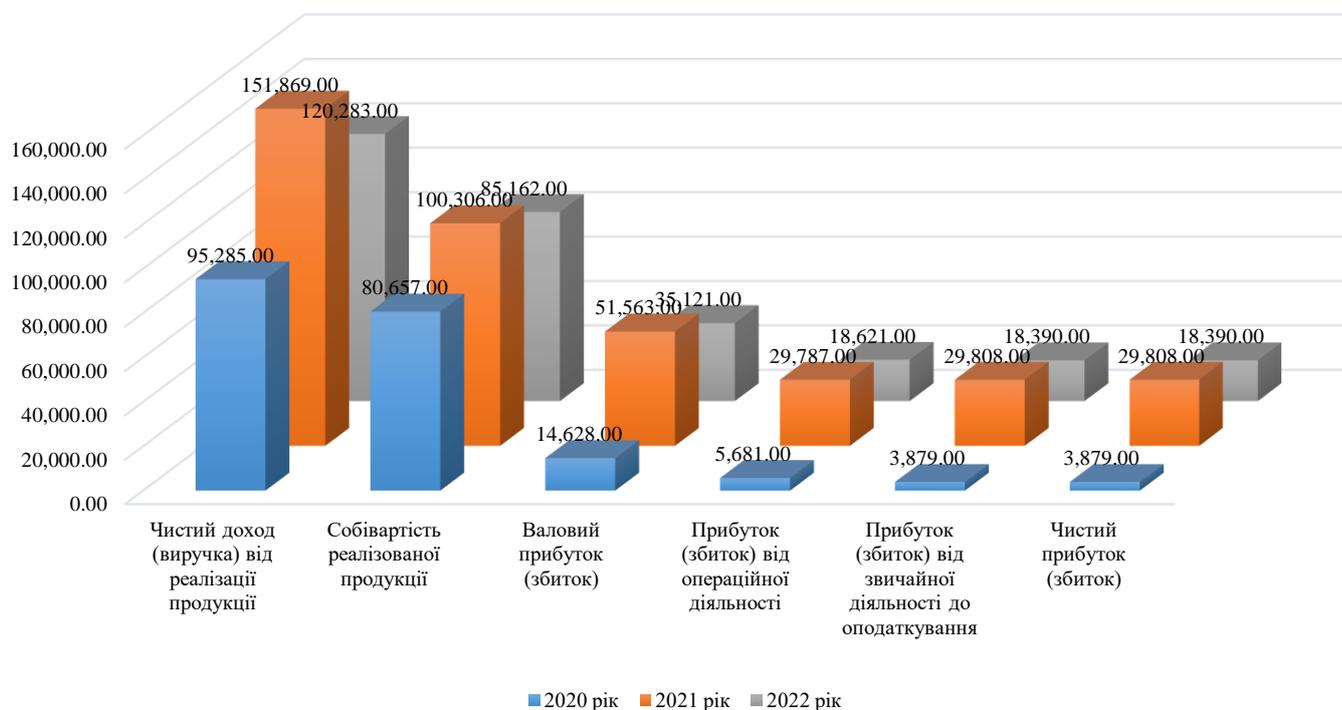

Рисунок 2.7 – Динаміка економічних та фінансових показників СФГ «Атланта», 2020-2022 рр. тис.грн

Чистий дохід від реалізації продукції зріс з 95285 тис. грн у 2020 році до 151869 тис. грн у 2021 році, але потім відбувся спад до 120283 тис. грн у 2022 році. Собівартість реалізованої продукції за три роки зросла з 80657 тис. грн до 100306 тис. грн, але зменшилась до 85162 тис. грн у 2022 році. Що призвело до зростання валового прибутку суттєво від 14628 тис. грн у 2020 році до 51563 тис. грн у 2021 році, та потім тенденції зниження до 35121 тис. грн у 2022 році. Прибуток від операційної діяльності має поступовий ріст від 5681 тис. грн у 2020 році до 29787 тис. грн у 2021 році, але спад до 18621 тис. грн у 2022 році. Як і прибуток від звичайної діяльності до оподаткування. В результаті, чистий прибуток зріс від 3879 тис. грн у 2020 році до 29808 тис. грн у 2021 році, зі зниженням до 18390 тис. грн у 2022 році.

Отже, структура та динаміка формування прибутку СФГ «Атланта» вказують на значне зростання в 2021 році, але наступний рік (2022) відзначився зменшенням прибутковості. Можливі фактори, що вплинули на це, включають збільшення собівартості продукції та зниження чистого доходу від реалізації продукції. Підприємство може розглядати стратегії оптимізації виробництва та управління витратами для забезпечення стійкої та прибуткової діяльності в майбутньому.

Відобразимо на рис.2.8 показники продуктивності праці.

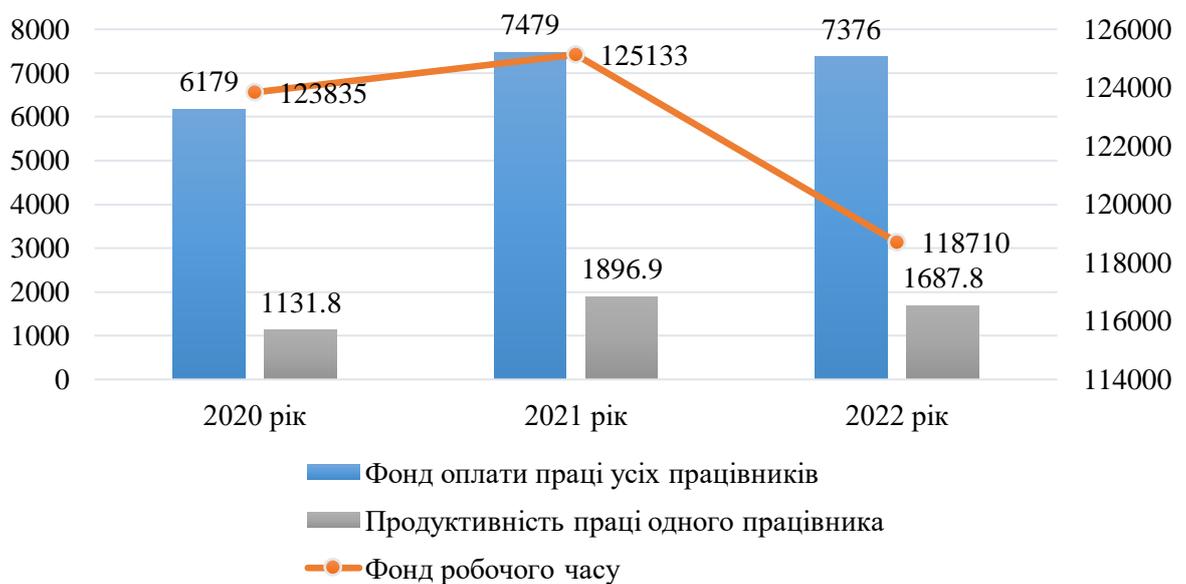

Рисунок 2.8 – Динаміка показників продуктивності праці СФГ «Атланта», 2020-2022 рр. тис.грн

Продуктивність праці одного працівника зросла з 1131,8 тис. грн в 2020 році до 1896,9 тис. грн в 2021 році, але знизилась до 1687,8 тис. грн в 2022 році. Продуктивність праці одного робітника також відзначила значне збільшення, але зі зменшенням у 2022 році. Збільшення продуктивності свідчить про підвищення ефективності використання праці, але зниження в 2022 році може вказувати на потребу удосконалення бізнес-процесів.

Рівень оплати праці за 1 людино-годину та середньомісячна заробітна плата зросли відповідно до 6,4 тис. грн і 8,7 тис. грн в 2022 році. Зростання цих показників

може вказувати на поліпшення умов праці та оплати, що впливає на мотивацію працівників.

Коефіцієнт зносу основних засобів залишається стабільним на рівні 0,5, що може свідчити про раціональне використання обладнання. Тоді як фондвіддача зросла до 1,7 грн/грн у 2021 році, але зменшилась до 1,2 грн/грн в 2022 році. Зниження може вказувати на зниження ефективності використання власних ресурсів.

Наведені показники свідчать про позитивні тенденції у використанні ресурсів, зокрема у підвищенні продуктивності праці та збільшенні рівня оплати у 2021 р порівняно з 2020 р. Однак, спад у продуктивності праці в 2022 році та зменшення фондвіддачі можуть вимагати уваги до оптимізації бізнес-процесів та раціонального використання ресурсів для підтримки стійкого росту.

Відобразимо на рис. 2.9 коефіцієнтний аналіз ефективності використання ресурсів підприємства.

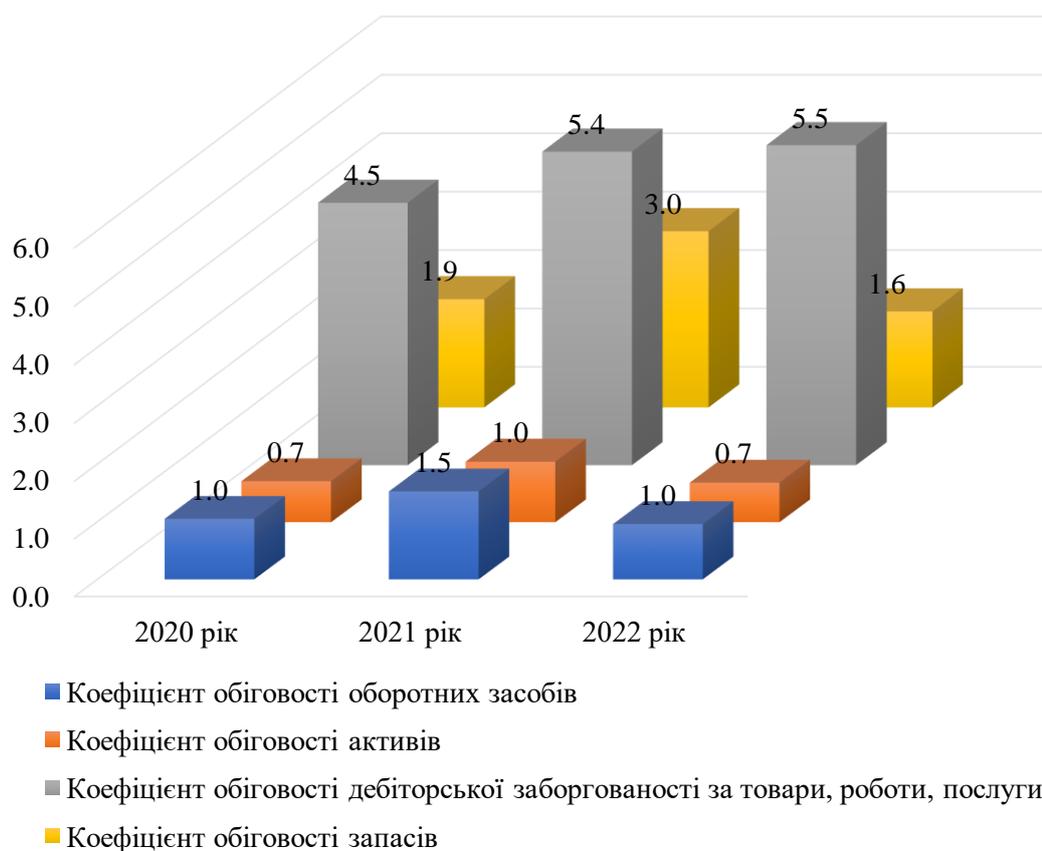

Рисунок 2.9 – Динаміка показників обіговості ресурсів СФГ «Атланта», 2020-2022 рр., обороти

Середній період обороту зменшився з 343,2 днів у 2020 році до 236,2 днів у 2021 році, але збільшився до 375,6 днів у 2022 році. Збільшення середнього періоду обороту може вказувати на витрати більше часу на оберт оборотних засобів у 2022 році.

Коефіцієнт обіговості активів зменшився з 1 у 2021 році до 0,7 обертів у 2022 році. Зниження коефіцієнта може вказувати на менш ефективне використання активів у 2022 році порівняно з 2021 роком.

Коефіцієнт обіговості дебіторської заборгованості зріс від 4,5 у 2020 році до 5,5 у 2022 році. Збільшення цього коефіцієнта може свідчити про більш частий оборот дебіторської заборгованості у 2022 році.

Середній період обороту дебіторської заборгованості зменшився з 80,1 днів у 2020 році до 65,7 днів у 2022 році. Зменшення середнього періоду обороту дебіторської заборгованості може вказувати на більш ефективне управління заборгованістю у 2022 році.

Коефіцієнт обіговості запасів зменшився з 3 у 2021 році до 1,6 у 2022 році, що може вказувати на ефективніше управління запасами у 2022 році.

Середній період зберігання запасів збільшився з 119,33 днів у 2021 році до 219,09 днів у 2022 році. Збільшення періоду зберігання є негативною тенденцією та може вказувати на подовження часу обігу запасів у 2022 році.

Тривалість операційного циклу зменшилась з 274,59 днів у 2020 році до 186,39 днів у 2021 році, але зросла до 284,78 днів у 2022 році. Збільшення тривалості може вказувати на ускладнення операційного процесу у 2022 році.

Отже, аналіз коефіцієнтів обіговості та середніх періодів обороту свідчить про зміни у динаміці використання оборотних активів та управління ланцюгом постачання. Зменшення ефективності обігу активів та збільшення періодів обороту можуть потребувати уваги та корекції в бізнес-процесах.

Рентабельність підприємства відзначилася великим ростом протягом 2020-2021 років, що свідчить про успішність стратегії та управлінських рішень. У 2022 році

спостерігається певне зниження, проте загальна рентабельність залишається на високому рівні.

Таким чином, на основі проведеного аналізу економічних та господарських показників підприємства СФГ «Атланта» можна зробити висновок, що компанія виявила стійкий розвиток та збільшення інвестиційного потенціалу у 2022 році порівняно з 2020 роком. Зростання середньої вартості сукупного капіталу, власного капіталу, основних та нематеріальних активів свідчить про високий рівень фінансової стабільності та ефективне використання ресурсів. Однак спад рентабельності у 2022 році та інші показники, такі як збільшення середнього періоду обороту та зменшення фондівіддачі, можуть вказувати на потребу в удосконаленні операційних процесів для підтримки стійкого росту у майбутньому.

2.4. Оцінка стану системи охорони праці на підприємстві СФГ «Атланта» та пропозиції щодо її вдосконалення

Система охорони праці є невід'ємною складовою будь-якого сучасного підприємства, але на сільськогосподарських об'єктах вона має особливе значення через специфіку робочих умов та особливості виробничих процесів.

СФГ «Атланта» - це сільськогосподарське підприємство, яке спеціалізується на вирощуванні та переробці зернових культур. З урахуванням ризиків, пов'язаних з роботою на полях, у підземних приміщеннях та з використанням великої сільськогосподарської техніки, система охорони праці на цьому підприємстві має декілька ключових аспектів. На підприємстві С(Ф)Г «Атланта» служба охорони праці, складається з 2 працівників, щоб забезпечити відповідну організацію та покриття всіх робочих зон.

Заходи, що безпосередньо проводяться на підприємстві. На сільськогосподарському підприємстві СФГ «Атланта» проводяться ряд заходів з метою забезпечення безпеки та охорони здоров'я працівників.

1. Проведення інструктажів та навчання з охорони праці. На початку роботи або при зміні видів робіт працівники отримують інструктажі з охорони праці, під час яких навчаються правилам безпеки та використання засобів індивідуального захисту.

2. Періодичні медичні огляди. Забезпечення здоров'я працівників включає проведення регулярних медичних оглядів для виявлення можливих захворювань або патологій, пов'язаних з їх роботою.

3. Забезпечення засобами індивідуального захисту (ЗІЗ). Кожен працівник отримує необхідний захисний одяг та засоби індивідуального захисту (захисні каски, окуляри, вушні пробки тощо) відповідно до характеру їхньої роботи.

4. Проведення технічних оглядів обладнання та техніки. Регулярна перевірка сільськогосподарської техніки на відповідність стандартам безпеки та правильне її функціонування.

5. Контроль за дотриманням правил безпеки. Систематичний моніторинг робочих умов та робочого процесу для виявлення порушень правил безпеки та їх негайного виправлення.

6. Проведення навчальних заходів та тренінгів. Організація та участь у навчальних семінарах, тренінгах та курсах з охорони праці для постійного підвищення рівня знань та навичок працівників.

7. Розробка та впровадження екстрених планів дій. Розроблення планів дій у надзвичайних ситуаціях (пожежі, аварії, негода тощо) та їх регулярне оновлення.

Ці заходи спрямовані на забезпечення безпеки, здоров'я та добробуту працівників сільськогосподарського підприємства ФГ «Атланта», а також на підтримання ефективного та безперебійного виробничого процесу.

Отже, система охорони праці на сільськогосподарському підприємстві СФГ «Атланта» включає в себе комплекс заходів, спрямованих на забезпечення безпеки та здоров'я працівників. Ця система є ключовим елементом успішного функціонування підприємства, оскільки вона дозволяє зменшити ризики для працівників та забезпечує стабільність виробничого процесу.

Основним завданням заходів і засобів охорони праці в сільському господарстві, а саме СФГ «Атланта», є створення здорових і безпечних умов праці для працівників, профілактика і профілактика професійних захворювань, нещасних випадків і нещасних випадків, пов'язаних з виробничими процесами робочих з вплив шкідливих і небезпечних факторів виробництва (факторів) - фізичних, хімічних, біологічних і психофізичних.

Основними особливостями організації виробничого процесу СФГ «Атланта» є:

а) сезонність роботи, яка в певні періоди року практично не дозволяє дотримуватися нормативну тривалість робочого дня, в результаті чого травматизм досягає максимальних рівнів щорічно в одні і ті ж місяці року. Перший пік припадає на липень-серпень (час збирання ранніх зернових і зернобобових культур) - 22-23% від річної кількості травм. Другий пік травматизму припадає на жовтень - більше 11% всіх смертей на роботі);

б) нерівномірна завантаженість працівників протягом року (в липні чисельність зайнятих в агропромисловому виробництві перевищує середньорічну на 13-16%);

в) включення молоді та людей пенсійного віку в важкий час (в липні їх число досягає 4-5% від загального числа зайнятих в даний час в сільському господарстві).

Крім того, сільське господарство СФГ «Атланта» включає в себе основні галузі: рослинництво, сільське господарство, садівництво, виноградарство, квітникарство та ін.) І тваринництво (велика рогата худоба, свині, птиця, вівці та ін.) І послуги (операції по відновленню зрошення.) систем, ветеринарної допомоги, технічного обслуговування машин і устаткування і т. д.) і обробки, кожна з яких має ряд специфічних шкідливих впливів (вплив, яке за певних умов може призвести до захворювання, зниження ефективності та (або) несприятливим наслідків для здоров'я. Потомство). і небезпечні (чий вплив на робітника при певних умовах призводить до травм, гострого отруєння або іншого раптового серйозного погіршення здоров'я або смерті) факторів виробництва.

Таким чином, включені різні роботи, пов'язані із застосуванням пестицидів і мінеральних добрив в рослинництві СФГ «Атланта»; Боротьба з бур'янами,

шкідниками і хворобами рослин, приготування робочих розчинів, протруювання насіння, запилення, обприскування, фумігація рослин, ґрунту і приміщень, приготування і розкидання отруйної принади, підживлення рослин, внесення мінеральних добрив. Більшість пестицидів і добрив токсичні для людського організму. Потрапляючи в організм людини, такі речовини можуть порушити його нормальне функціонування і викликати гостре або хронічне отруєння. Механізована робота при вирощуванні сільськогосподарських культур також таїть в собі високий потенційний ризик, оскільки робочі піддаються тривалому впливу сильного шуму, вібрації, підвищеної температури в кабіні тракторів і зернозбиральних комбайнів, нервового перенапруження, що призводить до високого рівня аварійності тракторів і тракторів. драйвери. Сільськогосподарське виробництво.

Фінансування заходів з охорони праці на підприємстві здійснюється на основі положень Закону України «Про охорону праці» (стаття 19), згідно угоди, яка прикладається до колективного договору. В цьому договорі наводиться перелік конкретних заходів, об'єкт на якому вони здійснюються, їх об'єм, грошова сума, відповідальні за виконання робіт.

Фінансування робіт з охорони праці здійснюється роботодавцем. На підприємстві використовують найману працю, тому витрати на охорону праці становлять не менше 0,5 відсотка від суми фонду оплати праці на підприємстві.

Виходячи з цієї нормативної величини на підприємстві виділяються кошти на поліпшення умов праці, таблиця 2.4.

Таблиця 2.4 – Аналіз коштів, які виділялися на поліпшення умов праці в СФГ «Атланта»

Плановий рік	Фонд оплати праці, тис. грн.	Виділені кошти на поліпшення умов праці, тис. грн.
2020	6 179,00	3089,5
2021	7 479,00	3739,5
2022	7 376,00	3688

Відобразимо на рис. 2.10 динаміку фінансування охорони праці на СФГ «Атланта» за аналізований період.

Тобто витрати на охорону праці у період 2020-2021 рік збільшились на:

$$\frac{3739,5-3089,5}{3089,5} * 100 = 21,04\%$$

Витрати на охорону праці в період 2021-2022 рік зменшились на:

$$\frac{3688-3739,5}{3739,5} * 100 = -1,38\%$$

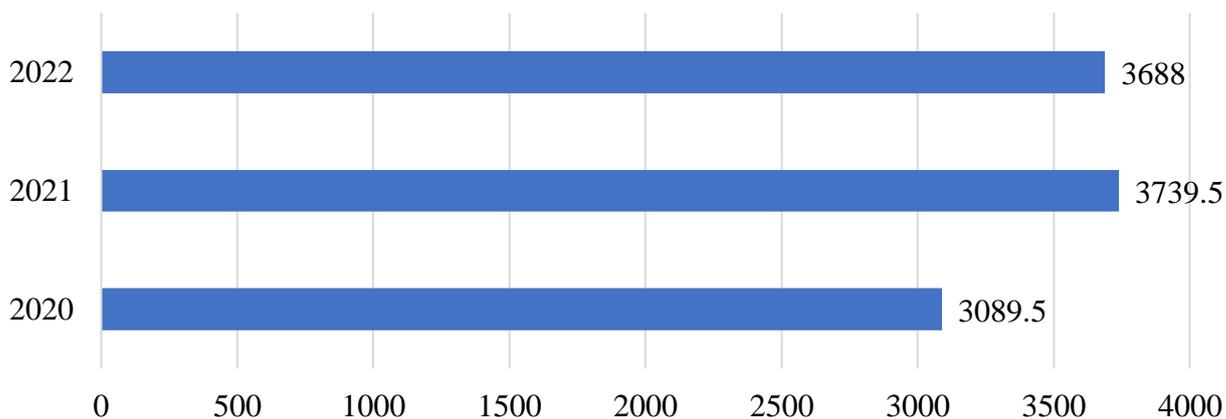

Рисунок 2.10 – Фінансування охорони праці СФГ «Атланта» за 2020-2022 рр.

У сучасних підприємствах, таких як СФГ «Атланта», служба охорони праці зазвичай має своє власне місце, яке забезпечує їй можливість ефективно виконувати свої функції. Основні характеристики та функції місця служби охорони праці на СФГ «Атланта» включають:

1. Офісне приміщення. Служба охорони праці має власне офісне приміщення, де працівники ведуть свою діяльність. Це місце може бути обладнане комп'ютерами, телефонами, документацією та іншими необхідними засобами для здійснення адміністративних та організаційних функцій.

2. Архів та документація. Важливою складовою місця служби охорони праці є наявність архіву з усією необхідною документацією, такою як інструкції з охорони праці, плани евакуації, результати оглядів та інші важливі документи.

3. Конференц-зали або навчальні кабінети. Для проведення навчальних заходів, семінарів та тренінгів з охорони праці можуть бути виділені окремі конференц-зали або навчальні кабінети.

4. Кімнати для перегляду обладнання та засобів індивідуального захисту. Місце служби охорони праці може мати окремі кімнати, де зберігається та перевіряється обладнання для безпеки та засоби індивідуального захисту.

5. Зона для проведення аналізу нещасних випадків та інцидентів. Для аналізу та вивчення нещасних випадків на робочому місці може бути виділена окрема зона, де проводяться дослідження та аналізуються причини подій та розробляються рекомендації для їх уникнення у майбутньому.

6. Зона для взаємодії з працівниками. Місце служби охорони праці обладнане зонами для прийому працівників, де вони можуть отримати консультації з питань безпеки та отримати необхідну інформацію.

Ці елементи сприяють ефективній роботі служби охорони праці на сільськогосподарському підприємстві СФГ «Атланта», дозволяючи забезпечити безпеку та здоров'я працівників у відповідності з вимогами законодавства та стандартами безпеки.

Навчання з охорони праці. За досліджуваний період летальних випадків, випадків виробничого травматизму та професійної захворюваності зафіксовано не було.

Усі працівники при влаштуванні на роботу та періодично проходять на підприємстві інструктажі з питань охорони праці, надання першої медичної допомоги потерпілим від нещасних випадків, а також з правил поведінки та дій у разі виникнення аварійних ситуацій, пожеж і стихійних лих.

За характером і часом проведення інструктажі з питань охорони праці поділяються на вступний, первинний, повторний, позаплановий та цільовий.

Робочі місця усіх працівників оснащені відповідно до вимог.

Отже, в даному розділі роботи проведено аналітичне дослідження організаційно-економічного стану СФГ «Атланта». На основі аналізу доречно провести оцінку сталого розвитку підприємства.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМКИ РЕАЛІЗАЦІЇ СТАЛОГО РОЗВИТКУ НА ПІДПРИЄМСТВІ СФГ «АТЛАНТА»

3.1. Аналіз та оцінювання сталого розвитку СФГ «Атланта»

Сталий розвиток сільськогосподарського підприємства СФГ «Атланта» передбачає постійне удосконалення та забезпечення ефективного функціонування компанії з урахуванням економічних, соціальних та екологічних аспектів. Основна мета цього підприємства - забезпечення стабільного виробництва якісної сільськогосподарської продукції за оптимальних умов. Цілі та завдання сталого розвитку СФГ «Атланта» відображено на рис. 3.1.

Рисунок 3.1 – Цілі та завдання сталого розвитку СФГ «Атланта»

Цілі сталого розвитку СФГ «Атланта» є добре обґрунтованими та сприяють комплексному розвитку підприємства. Економічні цілі забезпечують фінансову стійкість через оптимізацію процесів та диверсифікацію продукції, що дозволяє ефективно реагувати на ринкові зміни. Соціальні цілі сприяють підвищенню мотивації та задоволеності працівників, а також розвитку місцевої громади, що покращує соціальний клімат та імідж підприємства. Екологічні цілі спрямовані на мінімізацію негативного впливу на довкілля та збереження природних ресурсів, що є важливим для довгострокової стійкості підприємства. Таким чином, цілі є взаємопов'язаними та ефективно підтримують загальний сталий розвиток СФГ «Атланта». Відобразимо в табл. 3.1 програми сталого розвитку, які реалізуються на підприємстві.

Таблиця 3.1 – Програми сталого розвитку СФГ «Атланта»

Назва програми	Коротка характеристика	Результат
Програма екологічно чистого виробництва	Впровадження методів органічного землеробства та зменшення використання хімічних добрив.	Зменшення негативного впливу на довкілля, підвищення родючості ґрунтів.
Програма соціального розвитку	Забезпечення працівників достойними умовами праці, соціальними гарантіями та можливостями для навчання.	Підвищення задоволеності та мотивації працівників, зменшення плинності кадрів.
Сталий ланцюг постачання	Співпраця з постачальниками, які дотримуються екологічних стандартів та соціальних норм.	Підвищення стійкості постачання, поліпшення іміджу підприємства.
Контроль якості та сертифікація продукції	Забезпечення високої якості продукції відповідно до екологічних стандартів та міжнародних сертифікацій.	Визнання продукції на міжнародному ринку, збільшення довіри споживачів.

Позитивні сторони наведених програм сталого розвитку включають впровадження ефективних методів для зменшення негативного впливу на довкілля та підвищення якості ґрунтів через програму екологічно чистого виробництва. Програма соціального розвитку сприяє підвищенню задоволеності працівників та стабільності кадрів шляхом забезпечення достойних умов праці та можливостей для навчання.

Водночас, наведені програми сталого розвитку виявляють деякі потенційні недоліки. Наприклад, вони мають загальних та не конкретизований характер, не

вказуючи на методи впровадження. Також, відсутні інноваційні заходи, які можуть сприяти вирішенню проблем довкілля, соціальних аспектів та сталості постачання. Деякі програми можуть бути більш ефективними, якщо вони включатимуть новаторські технології або підходи, такі як використання штучного інтелекту для оптимізації виробничих процесів або розроблення альтернативних екологічно чистих джерел енергії.

Відповідальні за реалізацію цілей та завдань сталого розвитку СФГ «Атланта» та в залежності від поставлених цілей наступні структурні підрозділи, табл.3.2.

Таблиця 3.2 – Характеристика відповідальності за організацію сталого розвитку в СФГ «Атланта»

Посада/відділ	Характеристика відповідальності
Директор	Загальна відповідальність за стратегічне планування та управління сталим розвитком підприємства. Формує стратегічні цілі та напрямки розвитку, затверджує політику сталого розвитку. Забезпечує відповідність діяльності підприємства принципам сталого розвитку.
Заступник директора із господарських питань	Відповідальний за адміністративні та фінансові аспекти сталого розвитку. Координує діяльність відділів щодо впровадження політики сталого розвитку в адміністративні процеси.
Відділ кадрів	Відповідальний за соціальні аспекти сталого розвитку. Забезпечує достойні умови праці, розвиток персоналу, соціальні гарантії. Організовує навчання з питань сталого розвитку для працівників.
Фінансовий відділ	Відповідальний за економічні аспекти сталого розвитку. Відповідає за бюджетування, фінансове планування та контроль витрат у контексті сталого розвитку. Оцінює економічну ефективність впровадження сталих практик.
Відділ закупівель та збуту	Відповідальний за сталий ланцюг постачання. Працює з постачальниками для забезпечення екологічно чистих та стійких ресурсів. Розвиває стратегії для зменшення екологічного сліду продукції, реалізуючи продукцію з урахуванням сталих практик.
Заступник директора із виробничої діяльності	Відповідальний за виробничі аспекти сталого розвитку. Координує впровадження сталих виробничих практик та технологій.
Відділ сільськогосподарського виробництва	Відповідальний за екологічні аспекти виробництва. Впроваджує екологічно чисті методи виробництва, мінімізує негативний вплив на довкілля. Розробляє стратегії збереження біорізноманіття та природних ресурсів.
Відділ контролю якості продукції	Відповідальний за забезпечення якості продукції та її відповідність стандартам сталого розвитку. Забезпечує контроль якості продукції на всіх етапах виробництва. Сертифікує продукцію згідно з екологічними стандартами.
Технічний відділ	Відповідальний за технічне забезпечення сталого виробництва. Впроваджує та обслуговує технічні рішення, що сприяють сталому розвитку. Здійснює моніторинг та технічну підтримку екологічних ініціатив.

Отже, у СФГ «Атланта» відповідальність за організацію сталого розвитку чітко розподілена між керівництвом та ключовими відділами підприємства. Директор забезпечує стратегічне планування та загальне управління, тоді як заступники директора координують адміністративні та виробничі аспекти. Кожен відділ має чітко визначені функції, що дозволяє ефективно впроваджувати сталі практики у всі сфери діяльності підприємства. Проте, для більшої ефективності та узгодженості дій, варто розглянути можливість створення спеціалізованої групи або призначення координатора зі сталого розвитку, який би забезпечував систематичний моніторинг та інтеграцію ініціатив між відділами.

Водночас, недоліки наведеного розподілу відповідальності включають недостатню координацію між відділами, що може призвести до дублювання зусиль або пропусків у виконанні завдань. Відсутність спеціалізованого підрозділу або посади з питань сталого розвитку може ускладнити інтеграцію сталих практик у всі аспекти діяльності підприємства. Немає чіткого механізму моніторингу та оцінки ефективності впроваджених ініціатив. Відсутність прозорих каналів комунікації між працівниками та керівництвом щодо питань сталого розвитку може знизити їх мотивацію та залученість. Для покращення, варто створити спеціальну групу або призначити координатора зі сталого розвитку, який би відповідав за узгодження дій між усіма підрозділами та забезпечував систематичний моніторинг і звітність.

Аналіз та оцінювання сталого розвитку є ключовими кроками для розвитку сільськогосподарського підприємства СФГ «Атланта». Що дозволить зрозуміти, як ефективно впроваджувати принципи сталого розвитку в діяльність компанії, розпізнати можливість вдосконалення та збереження ресурсів для майбутніх поколінь. Для цього відобразимо в табл. 3.3 динаміку кількісних показників ефективності використання ресурсів, фінансової стійкості та здатності підприємства до самофінансування та розвитку, що є ключовими аспектами сталого розвитку.

Таблиця 3.3 – Динаміка економічних показників сталого розвитку СФГ «Атланта» за 2020-2023 роки

Показник	2020 рік	2021 рік	2022 рік	Абсолютне відхилення 2022 р до 2020 р	Темп зміни 2022 р до 2020 р
Рентабельність продажів	4,07	19,63	15,29	11,22	275,56
Рентабельність активів	2,93	18,99	9,53	6,60	225,69
Рентабельність власного капіталу	3,10	19,26	10,62	7,52	242,13
Період оборотності активів	507,84	377,27	585,61	77,77	15,31
Період оборотності запасів	53,11	17,59	103,16	50,05	94,24
Період оборотності дебіторської заборгованості	77,86	87,12	23,20	-54,66	-70,20

Згідно табл. 3.3, рентабельність продажу значно зросла від 4,07% у 2020 році до 19,63% у 2021 році, але трошки знизилася до 15,29% у 2022 році. Загальна тенденція свідчить про значне покращення рентабельності, за рахунок нарощення ресурсів підприємства.

Рентабельність активів відзначилася значним зростанням від 2,90% у 2020 році до 20,59% у 2021 році, але зменшилася до 10,51% у 2022 році. Загальна тенденція свідчить про високий ріст рентабельності, але також може вказувати на погіршення обставини у 2022 році.

Рентабельність власного капіталу зросла від 3,15% у 2020 році до 21,31% у 2021 році, та дещо знизилася до 11,22% у 2022 році. Тенденція свідчить про взагалі позитивний розвиток, але також може вказувати на певне послаблення в 2022 році.

Відобразимо на рис. 3.2 динаміку показників рентабельності.

Висока рентабельність свідчить про здатність підприємства забезпечувати прибуток і виправдовувати інвестиції, що сприяє його стійкості у випадку фінансових труднощів. Також це сприяє залученню інвесторів, що стимулює подальший розвиток та розширення бізнесу. Збільшення рентабельності дає підприємству додаткові ресурси для інвестування в нові технології, дослідження та розвиток нових продуктів або послуг, що сприяє сталому зростанню.

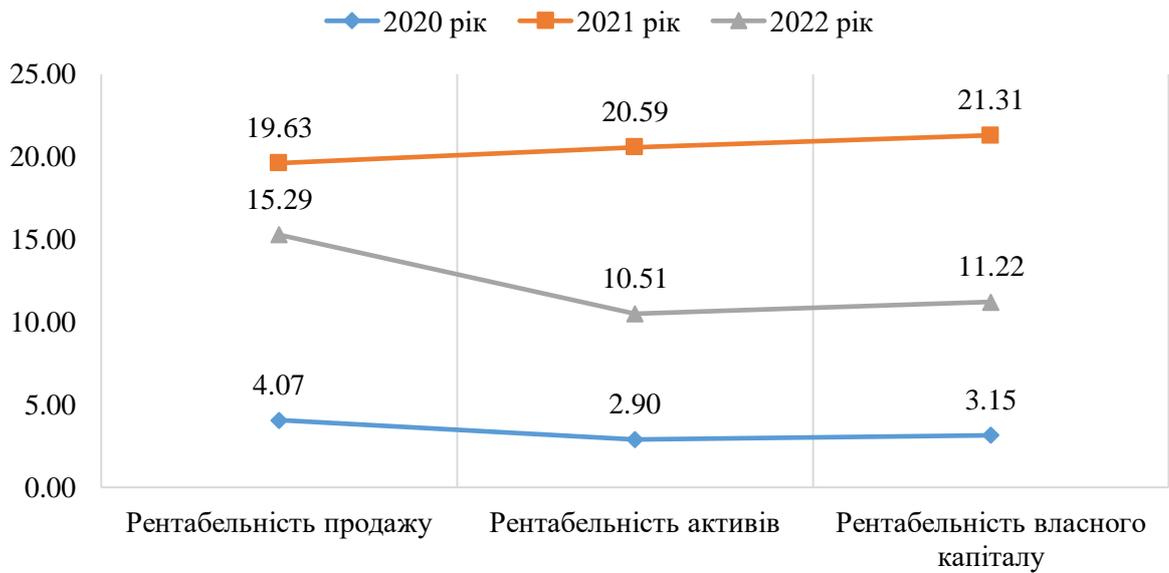

Рисунок 3.2 – Динаміка показників рентабельності СФГ «Атланта», 2020-2022 рр., %

Відобразимо на рис.3.3 показники оборотності СФГ «Атланта» за аналізований період.

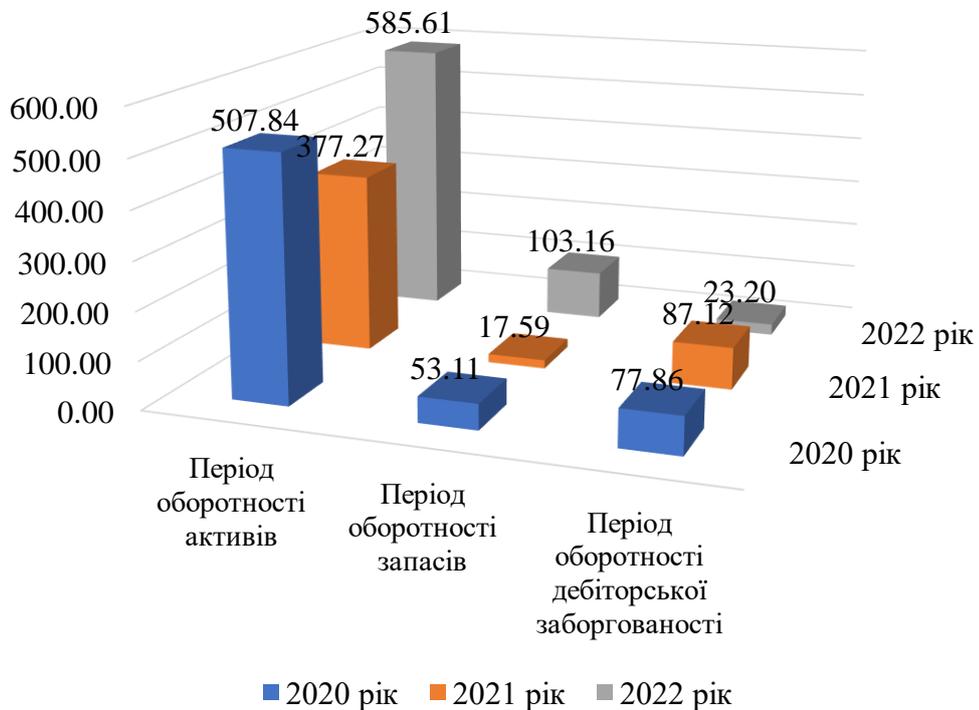

Рисунок 3.3 – Динаміка показників оборотності СФГ «Атланта», 2020-2022 рр., днів

Динаміка показників окупності за період з 2020 по 2022 роки вказує на різноманітні тенденції в їхньому зміні. Період оборотності активів збільшився на 77,77%, це може свідчити про більшу ефективність використання активів або зростання їхньої обсягової структури. Але з погляду сталого розвитку, збільшення періоду оборотності може вказувати на можливу неефективність в управлінні активами та потребу в їхній оптимізації.

Період оборотності запасів зріс на 94,24%, що вказує на затримки у виробничих процесах або надмірну запасну політику, що впливає на ліквідність підприємства та може обмежувати його здатність до маневрування.

Період оборотності дебіторської заборгованості зменшився на 70,20% , що свідчить про ефективнішу роботу з вимогами до клієнтів, але також може сигналізувати про можливі проблеми зі сплатою боргів клієнтами.

У контексті сталого розвитку, оптимізація цих показників є важливою для забезпечення ефективного використання ресурсів та збереження фінансової стійкості. Наприклад, збільшення оборотності активів та запасів може допомогти зменшити фінансові витрати та підвищити ліквідність. В той же час, управління дебіторською заборгованістю може покращити готівковий потік та зменшити ризики неплатоспроможності клієнтів.

Отже, динаміка показників сталого розвитку СФГ «Атланта» з 2020 по 2022 рік показує значний ріст у всіх аспектах. Рентабельність продажів, активів та власного капіталу зросли на 275,56%, 225,69% та 242,13% відповідно, що свідчить про покращення фінансової ефективності компанії. Також помітно поліпшення оборотності активів та запасів, що може вказувати на ефективніше управління запасами та оптимізацію процесів виробництва. Однак період оборотності дебіторської заборгованості значно зменшився, що може бути ознакою затримок у погашенні боргів з боку клієнтів або проблем в управлінні кредитними операціями. У цілому, позитивна динаміка свідчить про успішну стратегію сталого розвитку компанії, проте рекомендується уважніше вивчення причин зменшення періоду оборотності дебіторської заборгованості для подальшого вдосконалення процесів управління фінансами.

Організація опитування серед працівників СФГ «Атланта» розпочинається з розробки анкети, що включає запитання про різні аспекти роботи та задоволення від неї. Потім проводиться інформування співробітників про цілі та процес опитування. Після збору відповідей проводиться аналіз результатів для визначення тенденцій та виявлення ключових питань, які потребують уваги. На основі отриманих даних розробляються рекомендації та заходи для поліпшення умов праці та підвищення рівня задоволеності працівників у СФГ «Атланта».

З метою проведення оцінки соціальних показників сталого розвитку, було проведено опитування, анкета відображена в Додатку В. В опитуванні прийняло участь 34 працівника, що становить майже половину штату (47,89%), а тому вважаємо результати опитування надійними. Відобразимо в Додатку Г узагальнені результати опитування, та інтерпретуємо їх за допомогою рис. 3.4.

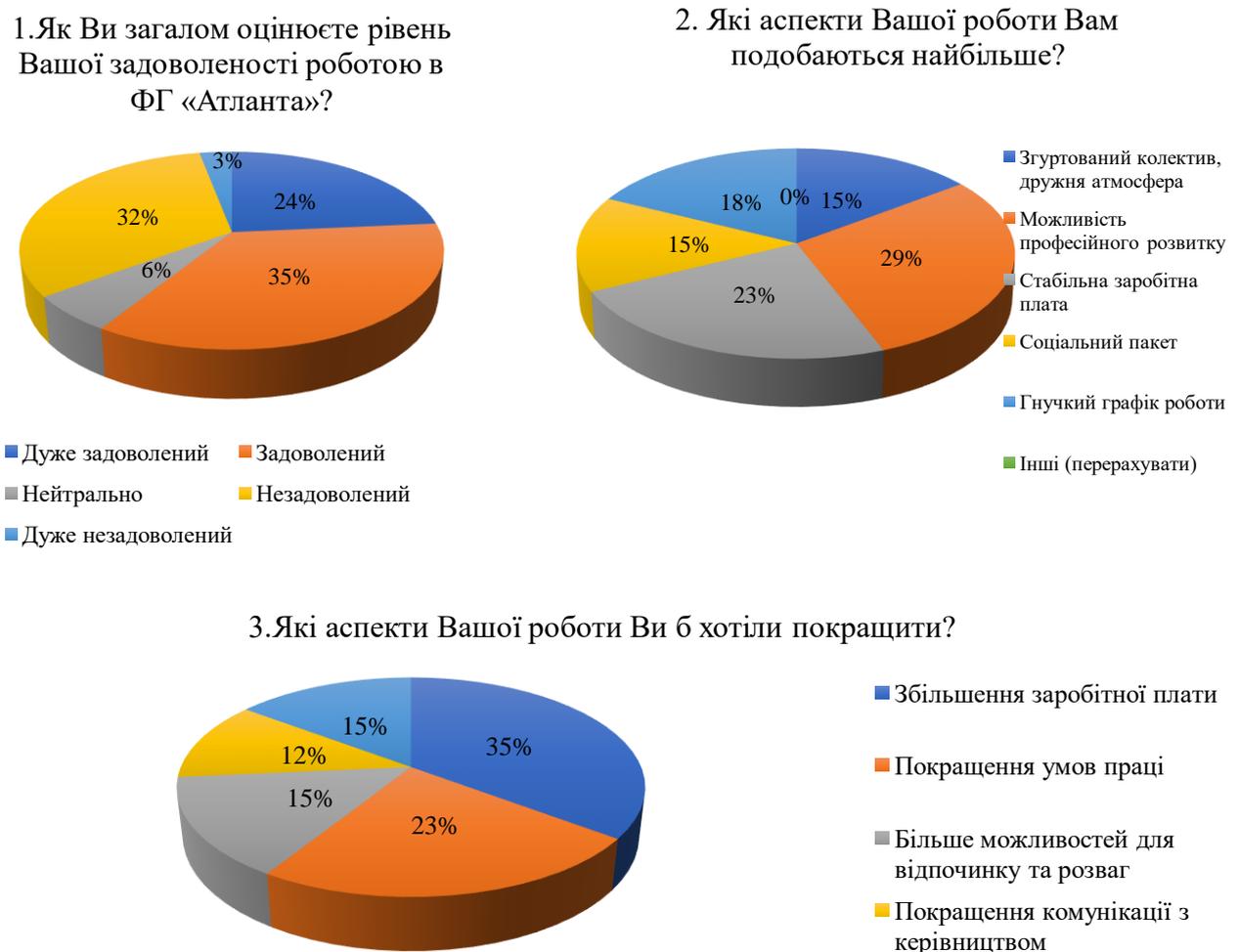

Рисунок 3.4 – Структура рівня задоволеності роботою в С(Ф)Г «Атланта», %

Загальний рівень задоволеності роботою в СФГ «Атланта» виявився різноманітним, проте більшість працівників вважають себе або задоволеними (20 відповідей) або незадоволеними (12 відповідей). Найбільша кількість працівників вказали, що найбільше подобаються можливості професійного розвитку (10 відповідей) та збільшення заробітної плати (12 відповідей) як аспекти, які вони б хотіли покращити. Також працівники вказали на необхідність покращення умов праці (8 відповідей) та комунікації з керівництвом (4 відповіді). Результати підкреслюють необхідність уваги до заробітної плати, можливостей розвитку та умов праці для поліпшення задоволеності та мотивації працівників.

Також, СФГ «Атланта» активно співпрацює з місцевою громадою, надаючи різноманітну допомогу. Це може включати участь у благодійних заходах та програмах соціальної підтримки, які спрямовані на підтримку місцевої школи та дитячого садка. Водночас, ініціативи СФГ «Атланта» щодо екологічного благоустрою місцевих територій немає. На рис. 3.5 відображено динаміку витрат на співпрацю з місцевою громадою.

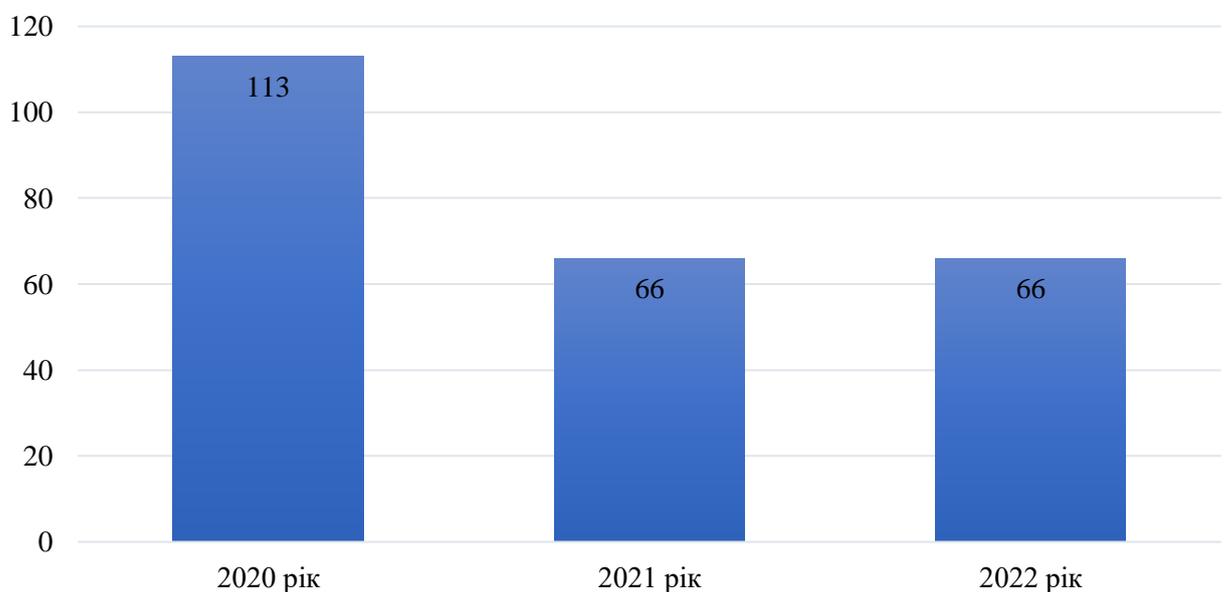

Рисунок 3.5 – Обсяг та динаміка витрат на співпрацю з місцевою громадою СФГ «Атланта» за 2020-2022 роки., тис.грн

За три роки спостереження обсяг витрат на співпрацю з місцевою громадою СФГ «Атланта» відбувався наступним чином: у 2020 році обсяг склав 113 тис. грн, в 2021 році знизився до 66 тис. грн, а в 2022 році залишився на тому ж рівні - 66 тис. грн. Висновок: з 2021 року спостерігається стабілізація обсягів витрат на співпрацю з місцевою громадою на рівні 66 тис. грн щорічно.

За результатами дослідження, в табл.3.4 відображено динаміку соціальних показників сталого розвитку досліджуваного підприємства.

Таблиця 3.4 – Динаміка соціальних показників сталого розвитку СФГ «Атланта», 2020-2022 рр.

Показник	2020 рік	2021 рік	2022 рік	Абсолютне відхилення 2022 р до 2020 р	Темп зміни 2022 р до 2020 р
Рівень заробітної плати	1109,73	1272,46	1169,90	60,17	105,42
Рівень плинності кадрів,%	5,00	1,27	12,68	7,68	253,52
Рівень задоволеності працівників,%	76,92	52,50	51,28	-25,64	66,67
Внесок у розвиток громади, %	2,91	0,22	0,36	-2,55	12,32
Рівень травматизму	6,25	6,33	7,04	0,79	112,68

За період з 2020 по 2022 рік СФГ «Атланта» показав змішану динаміку в соціальних показниках сталого розвитку. На одному боці, рівень заробітної плати зріс на 105,42 тис. грн, що свідчить про певне покращення умов праці. Однак, рівень плинності кадрів та задоволеності працівників значно знизився, вказуючи на проблеми у збереженні персоналу та загальному становищі працівників. Внесок у розвиток громади відносно стабільний, але залишається низьким. Нарешті, рівень травматизму показує зростання, що вимагає уваги і вжиття заходів для покращення умов безпеки на робочому місці.

Таким чином, стан сталого розвитку СФГ «Атланта» характеризується різноманітними аспектами. З одного боку, підприємство активно співпрацює з місцевою громадою, надаючи допомогу у різних сферах, таких як освіта та соціальна підтримка. З іншого боку, результати опитування працівників свідчать про різницю в

рівні задоволеності роботою, проте більшість висловлюють бажання покращити умови праці та заробітну плату. Динаміка соціальних показників також різноманітна, з певними позитивними зрушеннями, такими як зростання рівня заробітної плати, але зі зменшенням рівня задоволеності працівників та збільшенням рівня травматизму. Отже, для досягнення сталого розвитку важливо враховувати потреби працівників та вживати заходів для покращення умов праці та співпраці з місцевою громадою.

3.2. Напрями впровадження екологічно чистих технологій та практик на підприємстві

У сучасному світі, де турбота про довкілля стає все більш актуальною, впровадження екологічно чистих технологій та практик в діяльність сільськогосподарських підприємств є не лише вимогою часу, але й стратегічним кроком для забезпечення сталого розвитку. Дослідження показало, що СФГ «Атланта» усвідомлює важливість збереження природних ресурсів та мінімізації негативного впливу на довкілля, тому вона активно розвиває напрями впровадження екологічно чистих технологій та практик.

Світовий досвід впровадження екологічно чистих технологій в сільськогосподарській сфері вражає своєю різноманітністю та інноваційністю. Одним із прикладів ефективного впровадження екологічних практик є система органічного землеробства.

Органічне землеробство, яке дотримується принципів використання природних ресурсів без використання синтетичних хімічних добрив та пестицидів, стає все більш популярним у світі. Країни Європи, такі як Німеччина, Швейцарія, Австрія, Норвегія, демонструють успішний досвід впровадження органічного землеробства.

У Німеччині, наприклад, державна політика сприяє розвитку органічного землеробства через надання субсидій та фінансової підтримки для фермерів, які

переходять на органічні методи. Крім того, уряд активно просуває органічні продукти на ринку та сприяє їхньому поширенню серед споживачів.

Іншим прикладом є використання технологій точного землеробства. Ця концепція передбачає використання сучасних технологій, таких як дрони, GPS, сенсори та інші, для оптимізації використання ресурсів на полях. Технології точного землеробства дозволяють зменшити використання рідких добрив та зменшити викиди парникових газів, таких як азотний оксид, шляхом точного дозування добрив та поливу відповідно до потреб рослин, відобразимо в табл. 3.6 приклад використання такого досвіду у вітчизняних підприємствах.

Таблиця 3.6 – Вітчизняний досвід використання технологій точного землеробства [48]

Назва компанії	Назва технології	Опис використання та результат
ТОВ «Агромаш»	Система GPS-навігації та автопілотування	Використання GPS-приймачів та автопілотів для автоматичного керування тракторами на полі. Це дозволяє економити паливо, зменшувати ущільнення ґрунту та підвищувати точність внесення добрив та пестицидів.
Агрохолдинг «Мрія»	Система картографування ґрунту та диференційованого внесення добрив	Використання датчиків для вимірювання родючості ґрунту та автоматичного внесення добрив в залежності від потреб рослин. Це дозволяє оптимізувати використання добрив, зменшити їхні витрати та підвищити врожайність культур.
ТОВ «Ай-Ей-Бі Юкрейн»	Система моніторингу стану посівів	Використання супутникових знімків та дронів для моніторингу стану посівів та виявлення проблем, таких як дефіцит води, шкідники та хвороби. Це дозволяє вживати своєчасних заходів для захисту рослин та підвищувати їхню продуктивність.
СВК «Нива»	Система управління зрошенням	Використання датчиків для вимірювання вологості ґрунту та автоматичного регулювання поливу. Це дозволяє економити воду, зменшувати ризик засолення ґрунту та підвищувати врожайність культур.
Агрохолдинг «Савідо»	Система прогнозування врожайності	Використання машинного навчання для прогнозування врожайності культур на основі даних про стан посівів, погодні умови та інші фактори. Це дозволяє компанії краще планувати свою діяльність та оптимізувати логістику.

Вітчизняні компанії активно використовують технології точного землеробства для оптимізації виробництва та збереження довкілля. Впровадження систем GPS-навігації, автопілотування, картографування ґрунту, моніторингу посівів та управління зрошенням дозволяє знижувати витрати, підвищувати врожайність та зменшувати негативний вплив сільськогосподарської діяльності на навколишнє середовище.

Крім того, важливим напрямком є використання біологічно активних препаратів та біологічного контролю шкідників. Ці практики дозволяють зменшити використання хімічних пестицидів та зберегти біорізноманіття в агроекосистемах (рис. 3.6).

Рисунок 3.6 – Особливості використання біологічно активних препаратів [35]

Біологічно активні препарати створені на основі природних компонентів, таких як екстракти рослин, мікроорганізми та продукти їхньої життєдіяльності. Це включає біопестициди, біодобрива та біостимулятори. На відміну від синтетичних хімічних

речовин, біологічні препарати безпечні для навколишнього середовища, не забруднюють ґрунт, воду та повітря, і не накопичуються у харчовому ланцюгу. Використання біодобрив сприяє збагаченню ґрунту корисними мікроорганізмами, які покращують його структуру, аерацію та здатність утримувати вологу. Біостимулятори допомагають рослинам справлятися зі стресовими умовами, такими як посуха, засолення та хвороби, підвищуючи їхню стійкість та врожайність.

Відобразимо на рис. 3.7 особливості біологічного контролю шкідників.

Рисунок 3.7 – Особливості біологічного контролю шкідників

Біологічний контроль передбачає використання хижаків, паразитів та патогенів, які природним чином контролюють чисельність шкідників. Наприклад, випуск хижих комах, які полюють на шкідників, або використання бактерій, що викликають хвороби у шкідливих комах.

Біологічний контроль сприяє збереженню та підтримці біорізноманіття у агроecosистемах, оскільки він мінімізує вплив на нецільові види.

Інтеграція в системи захисту рослин – цей метод може бути інтегрований з іншими методами контролю шкідників, включаючи механічні, культурні та хімічні методи, створюючи більш ефективну та стійку систему захисту рослин.

Впровадження біологічно активних препаратів та біологічного контролю шкідників є важливими складовими сталого розвитку сільськогосподарських підприємств. Ці практики не тільки забезпечують збереження екологічної рівноваги, але й сприяють економічній стабільності та соціальній відповідальності підприємств. Застосування цих технологій дозволяє досягти високої продуктивності при мінімальному впливі на навколишнє середовище, що є ключовим для сталого майбутнього агросектору.

Наведені приклади свідчать про те, що впровадження екологічно чистих технологій в сільськогосподарській сфері може бути успішним за умови відповідної підтримки з боку держави, а також ініціативи та зацікавленості фермерів у збереженні довкілля та сталому виробництві.

Ще одним важливим аспектом є впровадження енергоефективних технологій. С(Ф)Г «Атланта» може здійснювати модернізацію своїх приміщень, встановлюючи енергозберігаючі системи опалення, кондиціонування повітря та освітлення. Це дозволить значно зменшити споживання енергії і, відповідно, зменшити негативний вплив на довкілля.

Крім того, важливою є і впровадження екологічних практик у всіх сферах діяльності компанії. Наприклад, СФГ «Атланта» може зменшити використання одноразових пластикових матеріалів, впровадивши систему переробки та використання біорозкладаючихся альтернатив. Також важливо активно залучати співробітників до екологічної свідомості, проводячи навчальні сесії та кампанії щодо відповідального споживання та екологічних практик.

Відобразимо на рис. 3.8 етапи процесу впровадження екологічно чистих технологій та практик в діяльність СФГ «Атланта».

Наведені етапи включають проведення екологічного аудиту для визначення основних джерел забруднення та неефективного використання ресурсів. Збір даних про використання добрив, пестицидів, води, енергії та інших ресурсів.

Важливе місце займає етап встановлення конкретних цілей щодо зниження використання хімічних речовин, збереження води, енергії та інших ресурсів. Розробка детального плану дій з чітким визначенням завдань, відповідальних осіб, термінів виконання та необхідних ресурсів. Проведення тренінгів та семінарів для працівників

щодо нових екологічних практик та технологій. Підготовка інформаційних матеріалів, таких як інструкції та посібники, для забезпечення розуміння нових підходів.

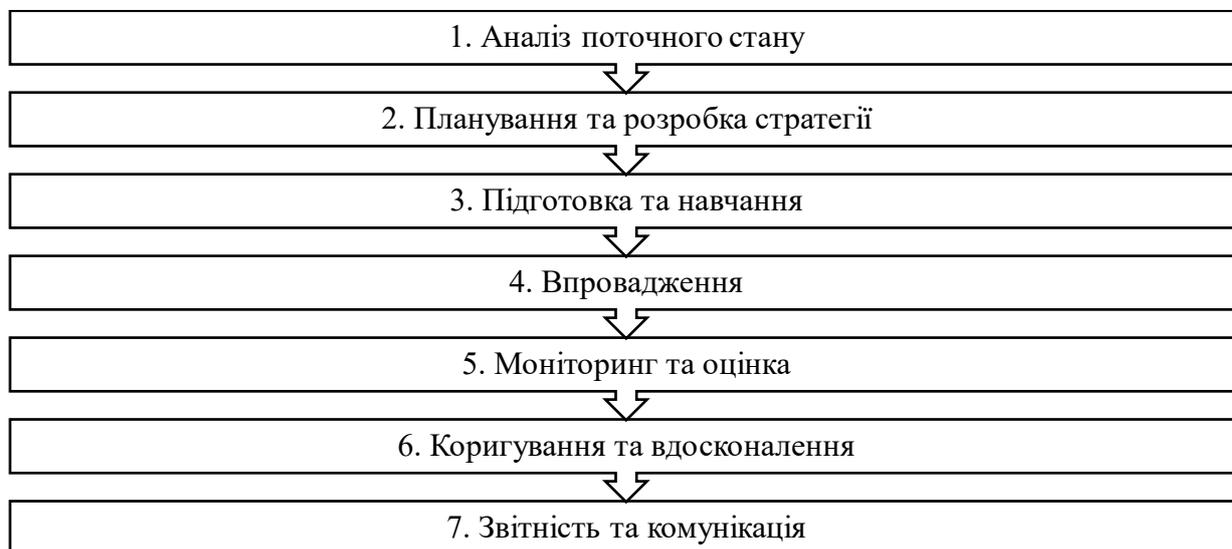

Рисунок 3.8 – Етапи процесу впровадження екологічно чистих технологій та практик в діяльність СФГ «Атланта»

Запуск пілотних проектів для тестування нових технологій та практик на обмежених ділянках. Поступове розширення використання успішних практик на всіх ділянках господарства. Постійний моніторинг виконання плану дій та досягнення встановлених цілей. Регулярна оцінка результатів впровадження технологій та практик, використовуючи ключові показники ефективності (КПІ). Аналіз отриманих результатів та виявлення слабких місць. Внесення необхідних коригувань до стратегії та плану дій на основі зібраних даних та аналізу.

Підготовка звітів про досягнення та вплив впроваджених технологій для керівництва та зацікавлених сторін. Обмін досвідом з іншими господарствами та організаціями, участь у конференціях та семінарах для поширення успішних практик.

Впровадження екологічно чистих технологій та практик у діяльність СФГ «Атланта» є багатоступеневим процесом, що включає аналіз поточного стану, планування, підготовку, впровадження, моніторинг та коригування. Кожен етап є

важливим для досягнення сталого розвитку та забезпечення екологічної та економічної ефективності господарства.

У цілому, впровадження екологічно чистих технологій та практик у СФГ «Атланта» демонструє його зобов'язання до довкілля та сталий розвиток. Шляхом постійного вдосконалення та інновацій компанія може стати прикладом для інших підприємств у сфері охорони довкілля. Відобразимо напрями сталого розвитку підприємства в табл. 3.5.

Таблиця 3.5 – Напрями впровадження екологічно чистих технологій та практик в діяльність СФГ «Атланта»

Напрямок	Опис	Очікуваний результат
Спрощення сівозмін	Зменшення кількості обробітків ґрунту, використання сидеральних культур, чергування різних культур.	Зменшення ерозії ґрунту, поліпшення його родючості, зниження потреби у хімічних добривах та пестицидах.
Впровадження органічного землеробства	Використання органічних добрив та компостів, відмова від хімічних добрив та пестицидів.	Покращення якості ґрунту та продукції, зменшення негативного впливу на довкілля.
Впровадження біологічних методів боротьби зі шкідниками та хворобами	Використання корисних комах, біопрепаратів та інших біологічних методів.	Зменшення використання хімічних пестицидів, збереження біологічного різноманіття.
Впровадження ресурсозберігаючих технологій	Використання крапельного зрошення, мінімального обробітку ґрунту, точного землеробства.	Зменшення використання води, енергії та інших ресурсів, зниження негативного впливу на довкілля.
Впровадження енергоефективних технологій	Використання альтернативних джерел енергії (сонячні панелі, вітрові турбіни), енергозберігаючого обладнання.	Зменшення споживання енергії, зниження викидів парникових газів.
Впровадження систем рециклінгу та компостування	Переробка відходів виробництва та споживання, компостування органічних відходів.	Зменшення обсягу сміття, що вивозиться на звалища, покращення стану довкілля.
Проведення екологічної просвіти та навчання працівників	Інформування працівників про екологічні проблеми та способи їх вирішення, навчання екологічно відповідальній поведінці.	Підвищення екологічної свідомості працівників, зниження негативного впливу людського фактора на довкілля.

Впровадження екологічно чистих технологій та практик у діяльність СФГ «Атланта» передбачає системний підхід до збереження довкілля та підвищення ефективності господарювання. Напрямки, такі як спрощення сівозмін, впровадження органічного землеробства та біологічних методів боротьби зі шкідниками, сприяють збереженню родючості ґрунту та біологічного різноманіття. Використання ресурсозберігаючих і енергоефективних технологій, а також систем рециклінгу та компостування, дозволяє значно зменшити витрати ресурсів та знизити негативний вплив на навколишнє середовище. Проведення екологічної просвіти та навчання працівників забезпечує підвищення їхньої екологічної свідомості, що є важливим для довгострокового успіху сталого розвитку. Загалом, ці напрямки формують комплексну стратегію сталого розвитку, яка сприяє екологічній та економічній стабільності підприємства.

Відобразимо в Додатку Д матрицю відповідальності, для реалізації наведених напрямків. Впровадження екологічно чистих технологій та практик в діяльність СФГ «Атланта» охоплює комплексні заходи, що спрямовані на збереження довкілля та підвищення ефективності виробництва. Матриця відповідальності визначає ключові напрямки, відповідальних осіб, команди підтримки, терміни виконання та ключові показники ефективності для кожного заходу. Ці заходи включають спрощення сівозмін, впровадження органічного землеробства, біологічних методів боротьби зі шкідниками, ресурсозберігаючих та енергоефективних технологій, систем рециклінгу та компостування, а також проведення екологічної просвіти та навчання працівників. Впровадження цих практик сприятиме зниженню негативного впливу на довкілля, підвищенню врожайності та якості продукції, а також зміцненню екологічної свідомості працівників.

Таким чином, сформовані напрямки розвитку, такі як системи точного землеробства, автоматизація, біотехнології та використання відновлювальних джерел енергії, представляють собою важливий крок у напрямку сталого розвитку сільськогосподарського сектору. Впровадження цих інноваційних технологій дозволить підвищити ефективність виробництва, зменшити витрати та негативний

вплив на навколишнє середовище. Крім того, вони сприятимуть збереженню природних ресурсів та покращенню якості продукції. Запровадження цих заходів стане ключовим чинником у забезпеченні сталого розвитку С(Ф)Г «Атланта», сприяючи не лише економічному зростанню, але й соціальному та екологічному благополуччю регіону.

3.3. Обґрунтування заходів щодо застосування інноваційних технологій в системі сталого розвитку СФГ «Атланта»

У сучасних умовах аграрний сектор відіграє ключову роль у забезпеченні продовольчої безпеки та сталого розвитку економіки. Селянське (Фермерське) господарство «Атланта», яке прагне підвищити ефективність своєї діяльності та зменшити негативний вплив на навколишнє середовище, потребує впровадження інноваційних технологій. Відобразимо в табл. 3.6 витрати на реалізацію запропонованих заходів.

Таблиця 3.6 – Витрати на реалізацію заходів щодо застосування інноваційних технологій в системі сталого розвитку СФГ «Атланта»

Напрямок	Стаття витрат	Опис	Всього, тис.грн
1	2	3	4
Спрощення сівозмін	Насіння сидеральних культур	Закупівля насіння сидеральних культур для посіву на полях.	500
	Обладнання для посіву сидеральних культур	Закупівля або оренда обладнання для посіву сидеральних культур.	200
Впровадження органічного землеробства	Органічні добрива та компост	Закупівля або виготовлення органічних добрив та компостів.	1000
	Сертифікація	Оплата послуг з сертифікації виробництва за стандартами органічного землеробства.	50

1	2	3	4
	Консультаційні послуги	Оплата послуг агрономів та інших фахівців з питань органічного землеробства.	200
Впровадження біологічних методів боротьби зі шкідниками та хворобами	Корисні комахи	Закупівля або розведення корисних комах для боротьби зі шкідниками.	300
	Біопрепарати	Закупівля біопрепаратів для боротьби з хворобами рослин.	200
Впровадження ресурсозберігаючих технологій	Система крапельного зрошення	Закупівля та монтаж системи крапельного зрошення.	1500
	Система GPS-навігації та автопілотування	Закупівля та монтаж систем GPS-навігації та автопілотування для тракторів.	800
Впровадження енергоефективних технологій	Сонячні панелі	Закупівля та монтаж сонячних панелей для генерації електроенергії.	2000
Впровадження систем рециклінгу та компостування	Обладнання для рециклінгу	Закупівля обладнання для сортування та переробки відходів.	1000
	Компостери	Закупівля або виготовлення компостерів для компостування органічних відходів.	200
Проведення екологічної просвіти та навчання працівників	Розробка навчальних програм	Розробка та друк навчальних матеріалів з питань екології та сталого розвитку.	50
	Проведення тренінгів та семінарів	Організація та проведення тренінгів та семінарів для працівників.	100
Впровадження цифрових технологій	Програмне забезпечення	Закупівля ліцензій на програмне забезпечення для збору та аналізу даних.	300
	Обладнання	Закупівля датчиків, сенсорів та іншого обладнання для збору даних.	500
	Навчання персоналу	Навчання працівників використанню цифрових технологій.	100
Співпраця з науковими установами та дослідницькими центрами	Дослідницькі проекти	Участь у дослідницьких проектах з питань сталого розвитку.	500
Використання онлайн-платформ та маркетплейсів	Створення веб-сайту	Розробка та заповнення веб-сайту компанії.	100
	Просування в Інтернеті	SMM, SEO, контекстна реклама.	200
	Участь в онлайн-тендерах	Реєстрація та участь в електронних тендерах.	50
Всього			9850

Напрямки витрат включають в себе спрощення сівозмін, впровадження органічного землеробства, біологічних методів боротьби зі шкідниками, ресурсозберігаючих технологій, енергоефективних рішень та інші. Ці заходи спрямовані на зниження впливу на навколишнє середовище, підвищення продуктивності та оптимізацію використання ресурсів. Найбільш значимі витрати спрямовані на впровадження енергоефективних технологій, які становлять 20,3% від загальної суми. Крім того, компанія активно інвестує у цифрові технології та екологічну просвіту свого персоналу. Загальна сума витрат складає 9850 тис. грн, що свідчить про серйозний підхід до розвитку та підтримки сталості у сільському господарстві.

Зважаючи на великий обсяг інвестицій, вважаємо доречним реалізувати проект протягом наступних 3 років. Для визначення ефективності інвестиційного проекту використовуються показники, що широко застосовуються в міжнародній практиці:

1) чиста теперішня вартість (NPV):

$$NPV = \frac{103246,33}{(1+0,15)^1} + \frac{280572,6}{(1+0,15)^2} + \frac{817059,42}{(1+0,15)^3} - 876800 = 27239,77 \text{ грн}$$

Оскільки показник має позитивне значення, інвестиційний проект є ефективним.

2) індекс прибутковості (PI):

$$PI = \frac{\frac{103246,33}{(1+0,15)^1} + \frac{280572,6}{(1+0,15)^2} + \frac{817059,42}{(1+0,15)^3}}{876800} = 1,032$$

Бачимо, що індекс прибутковості є більшим одиниці, тобто проект є прибутковим.

3) динамічний строк окупності:

$$PP = \frac{I}{U:n} = \frac{3}{1,032} = 2,91 \text{ роки}$$

Отже, період окупності становить майже 3 роки.

Від так, чиста теперішня вартість реалізації заходів щодо застосування інноваційних технологій в системі сталого розвитку СФГ «Атланта» становить 27239,99 грн, індекс прибутковості $1,032 > 1$, термін окупності проекту майже 3 роки та внутрішня норма дохідності – 15,09%. Отже, можемо вважати доцільною реалізацію наведеного проекту.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

В даній роботі відображено обґрунтування теоретичних положень та розроблено практичні рекомендації щодо реалізації сталого розвитку в діяльності підприємства. За результатами дослідження, сформовано наступні висновки:

1) сутність поняття «сталий розвиток» та його відображення у працях вітчизняних та зарубіжних дослідників показує, що це більше, ніж просто модний термін – це стратегічний підхід до будівництва майбутнього, який враховує потреби сьогодення, не жертвуючи можливостями майбутніх поколінь. Сталий розвиток — це врахування можливих майбутніх викликів суспільства. Тому розуміння його принципів має бути доступним для широкої аудиторії, оскільки ефективні дії можливі лише за умови належних знань. Проблема сталого розвитку є міждисциплінарною, і визнання та втілення його принципів потребує значних зусиль. Концепція сталого розвитку охоплює як економіку в цілому, так і окремих учасників. Ця проблема має міжнародний масштаб, впливаючи на Європу та світ в цілому;

2) у сучасних умовах розвитку виробництва, коли ресурси постійно зменшуються, виникає потреба у вирішенні розбіжностей між попитом на технологічні процеси та наявними ресурсами, які забезпечують екологічну безпеку людського життя. Для досягнення сталого розвитку виробництва потрібно знаходити інноваційні шляхи, які б сприяли економічному зростанню, а також поліпшенню екологічних показників виробничих процесів та продукції. Держава відіграє важливу роль у створенні максимально сприятливих умов для розвитку екологічно орієнтованого бізнесу. Сталість функціонування кожного підприємства має ґрунтуватися на такій системі управління, яка б враховувала екологічні аспекти та необхідність використання технологій, спрямованих на економію ресурсів у виробничих процесах. Оптимізація ресурсів, зменшення відходів виробництва та можливість повторної переробки відходів є ключовими напрямками економії ресурсів і зменшенням витрат на виробництво, що сприяє підвищенню конкурентоспроможності підприємства;

3) методи та інструменти оцінки сталого розвитку підприємства є важливими компонентами управління, які допомагають підприємствам забезпечити свою стійкість у довгостроковій перспективі. Вони дозволяють підприємствам визначати свої сильні та слабкі сторони в цій сфері та розробляти стратегії для підвищення їхньої сталості та конкурентоспроможності. Методи та інструменти оцінки сталого розвитку підприємства відіграють важливу роль у забезпеченні його успішності та стійкості. Їхнє використання дозволяє підприємствам не лише визначати їхні досягнення в економічній, соціальній та екологічній сферах, але й розробляти стратегії для подальшого поліпшення;

4) покликані проблеми потребують ліквідації головних чинників їх існування шляхом активного застосування стратегічного планування в діяльності підприємств агропромислового комплексу, використовуючи інструменти маркетингу. Система управління у сфері сільського господарства повинна бути економічною, гнучкою, сприйнятливою до політики агробізнесу, до потреб і попиту споживачів, а також конкуренції та кон'юнктури ринку. А ринок сільського господарства України є пріоритетним у розвитку економіки, становить найбільшу частку в експорті країни, а також має найбільший приріст порівняно з іншими галузями;

5) згідно дослідженню діяльності СФГ «Атланта» в 2022 році зафіксовано збільшення обсягу діяльності порівняно з 2020 роком на 24998,4 тис. грн, але відбулося скорочення в порівнянні з 2021 роком на 31586 тис. грн. Основна діяльність підприємства зосереджена на вирощуванні зернових культур, що становить понад 90% його загальної діяльності за КВЕД. Неспеціалізована торгівля становить менше 10% відповідно. З аналізу структури виробництва видно, що основними видами продукції є озима пшениця, озимий ячмінь та кукурудза, які утримують відповідно більше 90% від загального обсягу виробництва. Такий розподіл діяльності підприємства свідчить про його спеціалізацію у сільськогосподарському секторі;

6) на основі проведеного аналізу економічних та господарських показників підприємства СФГ «Атланта» можна зробити висновок, що компанія виявила стійкий

розвиток та збільшення інвестиційного потенціалу у 2022 році порівняно з 2020 роком. Зростання середньої вартості сукупного капіталу, власного капіталу, основних та нематеріальних активів свідчить про високий рівень фінансової стабільності та ефективне використання ресурсів. Однак спад рентабельності у 2022 році та інші показники, такі як збільшення середнього періоду обороту та зменшення фондівіддачі, можуть вказувати на потребу в удосконаленні операційних процесів для підтримки стійкого росту у майбутньому;

7) провівши розрахунки та проаналізувавши стан охорони праці на С(Ф)Г «Атланта» можемо зробити наступні висновки: на підприємстві створена і ефективно функціонує система управління охороною праці; у службу з охорони праці на підприємстві входить 2 фахових спеціаліста; за період з 2020 по 2022 роки витрати на працезохоронні заходи збільшились на 21,04% 2021 році та зменшились на 1,38% у 2022 році; нещасних випадків на підприємстві за три звітні роки виявлено не було; можна відзначити, що у структурі планово-економічних відділів підприємства, облаштування робочих місць і умов праці відповідає вимогам норм і виду виконуваної роботи.

8) стан сталого розвитку СФГ «Атланта» характеризується різноманітними аспектами. З одного боку, підприємство активно співпрацює з місцевою громадою, надаючи допомогу у різних сферах, таких як освіта та соціальна підтримка. З іншого боку, результати опитування працівників свідчать про різницю в рівні задоволеності роботою, проте більшість висловлюють бажання покращити умови праці та заробітну плату. Динаміка соціальних показників також різноманітна, з певними позитивними зрушеннями, такими як зростання рівня заробітної плати, але зі зменшенням рівня задоволеності працівників та збільшенням рівня травматизму. Отже, для досягнення сталого розвитку важливо враховувати потреби працівників та вживати заходів для покращення умов праці та співпраці з місцевою громадою.

9) сформовані напрямки розвитку, такі як системи точного землеробства, автоматизація, біотехнології та використання відновлювальних джерел енергії, представляють собою важливий крок у напрямку сталого розвитку

сільськогосподарського сектору. Впровадження цих інноваційних технологій дозволить підвищити ефективність виробництва, зменшити витрати та негативний вплив на навколишнє середовище. Крім того, вони сприятимуть збереженню природних ресурсів та покращенню якості продукції. Запровадження цих заходів стане ключовим чинником у забезпеченні сталого розвитку СФГ «Атланта», сприяючи не лише економічному зростанню, але й соціальному та екологічному благополуччю регіону.

10) Загальна сума витрат складає 9850 тис. грн, що свідчить про серйозний підхід до розвитку та підтримки сталості у сільському господарстві. Проект буде реалізовуватись протягом 3 років. Чиста теперішня вартість реалізації заходів щодо застосування інноваційних технологій в системі сталого розвитку С(Ф)Г «Атланта» становить 27239,99 грн, індекс прибутковості $1,032 > 1$, термін окупності проекту майже 3 роки та внутрішня норма дохідності – 15,09%. Отже, можемо вважати доцільною реалізацію наведеного проекту.